

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1913. Andra kammaren. Nr 28.

Onsdagen den 9 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 3 innevarande april.

§ 2.

Upplästes ett till kammaren inkommet så lydande protokoll:

År 1913 den 8 april sammanträdde kamrarnas valmän för utseende av en kommitterad för tryckfrihetens vård efter avlidne f. d. riksantikvarien H. O. H. Hildebrand; och befanns, efter valets slut, därtill hava blivit utsedd:

Ledamoten av Riksdagens Första kammare, fil. doktorn Sixten von Friesen med samtliga avgivna eller 22 röster.

Jämte det detta protokoll lades till handlingarna, beslöt kammaren, att Riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av kammarens protokoll underrättas om valet samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna avgiva förslag dels till förordnande för den valde, dels ock till paragraf rörande valet i riksdagsbeslutet.

§ 3.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid:

till bevillningsutskottet propositionen angående ändrad lydelse av överrubriken till rubrikerna nr 1190 och 1191 i gällande tulltaxa;

till statsutskottet propositionen angående beredande av ytterligare medel för utlåning från fonden för rederinäringens understödjande;

till lagutskottet propositionen med förslag till lag angående köttbesiktning och slakthus;

till jordbruksutskottet propositionen angående upplåtande av lägenheter från lotten nr 1 av Starby kungsladugård i Östergötlands län;

till bankoutsittet propositionerna: angående pension å allmänna indragningsstaten åt tygarbetaren A. Johansson m. fl.; och

angående pension å allmänna indragningsstaten åt förre maskinisten J. A. S:son Frisk; samt

till statsutskottet propositionen angående utvidgning av koldepån å flottans varv i Karlskrona.

§ 4.

Vidare föredrogos och hänvisades till särskilda utskottet de på kammarens bord liggande motionerna nr 284 av herr *Jansson* i Edsbäcken och nr 285 av herr *Leander m. fl.*

§ 5.

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts härpå föredragna utlåtande nr 9 bordlades åter.

§ 6.

Ang. brottmålsdomarens i Norrbottens län avlöning.

Till avgörande förelåg först statsutskottets utlåtande nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring beträffande brottmålsdomarens i Norrbottens län avlöning.

I en till Riksdagen den 21 februari 1913 avlåten, till statsutskottets förberedande behandling överlämnad proposition hade Kungl. Maj:t under återopande av ett propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementens ärenden för samma dag föreslagit Riksdagen medgiva, att, med ändring av vad för närvarande gällde angående ersättning till den tillförordnade brottmålsdomaren i Norrbottens län, under åren 1913, 1914 och 1915 måtte från det under andra huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till ersättning åt domare, vittnen och parter för rannsakningar med häktade till honom utgå dels ett årligt arvode av 1,200 kronor, dels 25 kronor för varje av honom för sådan rannsakning hållet urtima ting eller extra sammanträde under lagtima ting, dels resekostnads- och traktamentsersättning enligt tredje klassen i gällande resereglemente, dock med iakttagande att dagtraktamente ej finge beräknas för dygn, varunder förrättning ägt rum, dels ock traktamente av 16 kronor för var och en av de två expeditionsdagar, brottmålsdomaren ägde beräkna för varje av honom handlagt mål.

Utskottets hemställan innefattade tillstyrkande av bifall till Kungl. Maj:ts framställning utom i vad densamma avsåge dels

tiden för avlöningsförändringen, som enligt utskottets hemställan skulle omfatta allenast åren 1914 och 1915, dels ock det till brottmålsdomaren utgående traktamente av 16 kronor för vissa expeditionsdagar, vilket traktamente av utskottet föreslagits till utgående för var och en av två expeditionsdagar för varje hållet urtima ting eller extra sammanträde under lagtina ting.

Ang. brottmålsdomarens i Norrbottens län avlöning.
(Forts.)

Vid utlåtandet var emellertid fogad reservation av herrar *O. Jonsson*, friherre *J. G. Beck-Friis* och *O. M. Strömberg*.

Sedan utskottets hemställan föredragits, gav herr talmannen på begäran ordet till

Herr Kronlund, som yttrade: Herr talman mina herrar! Det är några erinringar mot utskottets utlåtande, som gjort, att jag begärt ordet i denna fråga. Då den senast var före vid 1910 års riksdag, ställde jag mig på avslagsståndpunkt, huvudsakligen därför, att jag ansåg, att man skulle kunna undvara brottmålsdomaren. Den dåvarande innehavaren av befattningen var icke lämplig för sitt uppdrag, och för övrigt ansåg jag, att de juridiska biträdena inom de olika domsagorna skulle kunna fylla de uppgifter, som eljest anförtröddes åt brottmålsdomaren. Emellertid har erfarenheten visat, att i Norrbottens län liksom i övriga delar av vårt land tillgången på juridiska biträden inom domsagorna är ganska knapp, och särskilt inom Norrbottens län är den betänkligt knapp. Skall över huvud taget brottmålsdomarens ändamål fyllas av de juridiska biträdena, är det enligt mitt förmenande alldeles nödvändigt, att det finnes så riklig tillgång på juridiska biträden, att intet mässfall kan inträffa. Annars skulle det kunna bli betänkligt, mina herrar. Inom Piteå och Torneå domsagor t. ex. förekomma ofta tingsförrättningar, som kräva bortovaro för domhavanden under fjorton dagar eller kanske mera. Det kan till exempel komma en syn på ett kapellpredikantboställe i Muonionalusta, dit det är 60 mils landsväg, vilket vållar bortovaro för domhavanden under ett par veckor. Under sådana förhållanden är det givet, att det måste finnas tillgång på personer, som kunna bestrida de göromål, som icke kunna medhinnas av den ordinarie domaren. Under sådana förhållanden har jag måst finna mig i och måst medgiva, att brottmålsdomarebefattningen ännu under några år framåt måste uppehållas. Då är det frågan om en rättvis och billig avlöning åt honom. Det är i det avseendet jag icke kan vara med på utskottets förslag.

Kungl. Maj:t har föreslagit ett fast grundarvode på 1,200 kronor och dessutom ersättning i likhet med vad förut utgått för resor och för varje mål. Nu har utskottet godkänt detta grundarvode på 1,200 kronor för 1914 och sagt, att för 1914

Ang. brottmålsdomarens i Norrbottens län avlöning.
(Forts.)

och 1915 kan det gå ut, men för detta år är det icke lämpligt. Det är mot detta resonemang jag ber att få opponera mig. Anser man, att brottmålsdomarebefattningen är en behöfelig institution, måste också brottmålsdomaren avlönas på det sätt, att han kan ha en anständig bärkning. Jag anser att brottmålsdomaren under nuvarande förhållanden ingalunda har en sådan anständig bärkning, som man bör giva honom. Om man går ut från det, och det har statsutskottet gjort, att han icke med nuvarande löneförhållanden skulle ha sin bärkning 1914 och 1915, så har han det lika litet 1913. Det är i det avseendet jag skulle vilja bedja kammaren tillmötesgå Kungl. Maj:ts begäran, så att, om nämligen kammaren över huvud taget är med om att brottmålsdomarebefattningen skall bibehållas, brottmålsdomaren också får denna avlöning för 1913. Varför utgår denna avlöning? Jo, naturligtvis huvudsakligen därför, att brottmålsdomaren måste stå till tjänst varje ögonblick. Det är honom omöjligt att åtaga sig något annat varaktigt arbete, som kräver hans närvaro på en viss plats. Om det i dag kommer telegram eller telefonbud eller en skrivelse, måste han vara beredd att i morgon bittida resa till Karesuando eller Pajala, en resa på 20 till 30 miles landsväg plus järnvägsresa. Det är för att hålla honom skadeslös i detta avseende, som arvodet begärts.

Så är det en sak till. För närvarande utgår arvode för varje mål, som han sätter upp. Utskottet har velat beräkna ersättning för varje sammanträde han håller. Till stöd för den nu tillämpade principen resonerar man så, att ersättning för varje mål utgör ersättning för uppsättande och expedierande av protokoll till vederbörande parter och åklagare. Det är en rimlig och billig ersättning, så att jag tycker, att denna princip skall bibehållas. De sammanlagda inkomster brottmålsdomaren får på sin befattning äro så anspråkslösa och blygsamma, att jag tycker att herrarne, om ni äro med om denna institution, dock skulle kunna tillmötesgå Kungl. Maj:ts begäran, som enligt mitt förmenande icke innebär annat än billig och rättvis avlöning åt denna domarebefattning, vilken dock under nuvarande förhållanden är behöfelig.

På dessa grunder ber jag, herr talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag i dessa två hänseenden.

Vidare anförde:

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! Ja, det är såsom den föregående talaren antydde, att det är två fall, i vilka utskottet gjort ändring i vad Kungl. Maj:t föreslagit. För det första har man ansett, att denna löneförändring icke borde träda i kraft förr än 1914, och det andra fallet rör expeditionsdagarna.

Vad beträffar den första frågan, att man redan under år 1913 skulle låta denna nya löneberäkning träda i kraft, så är det en sådan fråga, som under denna riksdag flera gånger varit föremål för ändringsförslag av statsutskottet, och kammaren har bifallit statsutskottets hemställan, i det att man ansett, att man nu har att göra huvudsakligen med staten för 1914 och således icke bör fatta beslut, som rubba förhållandena under det år, varunder man arbetar. I detta fall tror jag, att utskottet har starkt stöd och goda skäl för att icke låta dessa nya löneförändringar träda i kraft 1913, ty det är att märka, att för närvarande utgår ersättning till denne tjänsteman efter andra grunder än dem, som föreslagits i Kungl. Maj:ts proposition och vilka utskottet i huvudsak tillstyrkt. Sälunda har denne man över tre månader detta år arbetat och kanske uppburit ersättning för sina resor detta år i enlighet med de regler, som han visste gällde för 1913. Det är således klart, att om Riksdagens beslut skall träda i kraft från och med detta år, blir det att uppgöra en likvidationsräkning mellan vederbörande betalare och den, som skall uppbära ersättningen. Det är därför starkare skäl i detta fall, att tillämpningen skall inträda först från och med 1914, än i många andra fall, där man ändrat Kungl. Maj:ts förslag med avseende på det år, från vilket de skola tillämpas.

Ang. brottmålsdomarens i Norrbottens län avlöning.
(Forts.)

Beträffande arvodet för expeditionsdagarna tror jag, att utskottet anfört goda skäl för den förändring, utskottet vidtagit. Nu påstås det, att detta skulle medföra en betydande reduktion i hans inkomster, och det är möjligt, att det skulle bli någon reduktion i jämförelse med vad Kungl. Maj:t föreslagit. Men i alla fall tror jag att döma av de handlingar, som utskottet haft att tillgå, att det skulle bli en avsevärd förbättring i den ersättning, som brottmålsdomaren har att uppbära för sitt uppdrag. Man har för de sista åren endast haft tillgång till summariska uppgifter, men om man hänför sig till vad förut förelegat, då resorna och målen varit flera än åtminstone under de sista åren, så finner man, att brottmålsdomaren hade 50 expeditionsdagar, motsvarande 25 mål. Således hade han 25 mål att behandla, men han hade 175 rese- och förrättningsdagar. Nu har beträffande rese- och förrättningsdagarna föreslagits, att reseersättningen skulle vara densamma, och beträffande förrättningsdagarna har den förändringen vidtagits, att om det är en enda förrättningsdag, skulle enligt utskottets förslag arvodet bli 25 kronor, under det att arvodet enligt det gamla förslaget i detta fall endast var 16 kronor. Sälunda skulle han enligt den nya staten ha 9 kronor mera. Men stannar han i två dagar, har han 7 kronor mindre. Meningen med denna nya bestämmelse är — som också antydes av justitieombudsmannen, enligt vad som upplyses i Kungl. Maj:ts proposition — att han icke skulle behöva stanna över från lördag till måndag, då det gäller enklare mål,

Ang. brott-
målsdoma-
rens i Norr-
bottens län
avlöning.
(Forts.)

som han skulle kunna göra färdigt på lördagen. Även i detta avseende skulle han enligt utskottets förslag få en bättre avlöning, om han raskade på. Huru ställer det sig då med denna sak, enligt vad utskottet föreslagit? Jo, om han har 15 förrättningar, skulle han för varje sådan uppbära 25 kronor, vilket sammanlagt gör 375 kronor, och om efter varje förrättning skulle följa två expeditionsdagar, skulle han sålunda för dessa 30 expeditionsdagar med 16 kronor för hvarje dag erhålla 480 kronor och erhåller dessutom en fast avlöning av 1,200 kronor, vilket sammanlagt skulle göra 2,055 kronor. Huru ställer det sig, om man utgår från det antydda exemplet, efter nuvarande förhållanden? Jo, för 15 förrättningsdagar skulle denne person, om arvodet beräknades till 16 kronor per dag, erhålla 240 kronor, och om han då hade 50 expeditionsdagar, skulle han därför erhålla 800 kronor, det vill säga tillsammans 1,040 kronor jämte reseersättning efter samma taxa i båda fallen. Hans löneförhöjning skulle efter statsutskottets förslag sålunda bli 1,015 kronor, och då har väl icke statsutskottet försämrat utan förbättrat hans lön, detta så mycket mera, som enligt utskottets förslag ett fast arvode skulle utgå, under det att han eljest kan få räkna mycket noga för att få en liknande ersättning efter de gamla bestämmelserna.

Jag tror, att utskottet haft skäl för dessa små ändringar, och jag anhåller att få yrka bifall till utskottets förslag.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Sandström: Herr talman! Jag ber först att få uttala mitt erkännande för det ganska avsevärda tillmötesgående, som statsutskottet fäst vid Kungl. Maj:ts framställning i denna behjärtansvärda sak. Jag måste i alla fall beklaga, att statsutskottet icke följt Kungl. Maj:t även i de delar, som av de båda föregående talarne berörts.

Den första avvikelserna är, som nyss blivit framhållet, den, att den arvodesförbättring för brottmålsdomaren, som utskottet har tillstyrkt, enligt utskottets förslag icke skulle utgå för år 1913 utan först från och med år 1914. Jag förstår mycket väl, att detta, som också den siste talaren framhöll, beror på att man velat tillämpa grundsatsen, att budgetåret skall bära blott sina egna kostnader och icke belastas med kostnader för föregående år. Denna princip är naturligtvis riktig, men också endast som *princip*. I de fall, där det gäller trängande behov, måste man göra undantag från principen. Hela vår statsreglering måste ju arbeta under den tunga formen, att anslagsbehov, som utretts ena året, nästa år föreläggas Riksdagen, varpå anslagen utgå först under tredje året. Det är klart, att åtskilliga fall måste inträffa, då ett behov är så trängande, att det skulle vara önskvärt, att beloppet utginge från och med det löpande året. Då

man nu alltid har *rätt* att bevilja anslag från och med det löpande året, bör den utvägen anlitas, så snart behov härav förefinnes. Endast härigenom kan man göra budgetsbehandlingen mera smidig och anpassad efter det levande livets behov.

Nu vet jag, att statsutskottet särskilt på ett område gärna tillämpar den ifrågavarande principen, nämligen beträffande ändringar i lönestater, och detta är ju i viss mån förklarligt: det kan från synpunkten av reda och ordning i budgeten te sig mindre lämpligt att t. ex. belasta 1914 års budget med två ålderstillägg, av vilka det ena avser år 1913 eller i allmänhet med fixa lönebelopp, som avse föregående år. Emellertid vill jag framhålla, att i detta fall en sådan oegentlighet icke skulle uppstå. Det är här icke fråga om ändring i en lönestat, utan det är fråga om ett arvode, som utgår från ett förslagsanslag, nämligen anslaget till domare, vittnen och parter. Vare sig Kungl. Maj:ts förslag, att arvodesökningen skall utgå från och med 1913, bifalles eller ej, så blir 1914 års stat därav formellt orörd, varför de formella betänkligheter, som man möjligen kunnat hysa, om här varit fråga om ändring i en lönestat, här sakna betydelse. Naturligtvis ligger det något i vad den siste talaren framhöll därom, att de reseersättningar och traktementen, som under året redan utgått, få undergå någon revision, därest de föreslagna arvodesreglerna bliva gällande från och med 1913; men detta är en ganska lätt ordnad sak. Vad som bör vara avgörande är naturligtvis, huruvida det finnes någon realgrund för att denna arvodesförhöjning bör träda i tillämpning detta år, och då synes mig, som om det icke kan nekas, att så verkligen är förhållandet. Om man med ledning av de siffror, som finnas i den kungl. propositionen, undersöker, huru stor nettobehållning brottmålsdomaren kan ha haft av sina resor under de senaste 5 åren, så kommer man till det resultatet, att denna i genomsnitt uppgår till 800 à 900 kr. om året. Genom det av utskottet tillstyrkta arvodet å 1,200 kronor skulle brottmålsdomarens inkomst alltså mer än fördubblas. Om man då, som man väl har rätt till, utgår ifrån att vad utskottet föreslagit är en *skälig* ersättning för brottmålsdomarens arbete, så följer därav, att vad han för närvarande åtnjuter, mindre än hälften av det som är föreslaget, är en *oskäligt låg* ersättning och ett sådant missförhållande bör naturligtvis avhjälpas *genast* och icke först om ett år!

Den andra avvikelser från Kungl. Maj:ts förslag gäller ersättningen för de s. k. expeditionsdagarna. Ända från 1822 har denna ersättning, som utgått med 16 kronor per dag för två dagar, tillhoppa 32 kronor, beräknats för varje handlagt *mål*, och det är naturligtvis detta som är den riktiga beräkningsgrunden. Ersättningen avser ju arbetet med uppsättande och expedition av protokoll. För varje mål, rannsakningsmål och

Ang. brottmålsdomarens i Norrbottens län avlöning.
(Forts.)

Ang. brott-
målsdoma-
rens i Norr-
bottens län
avlöning.
(Forts.)

rättegångstillfälle blir det ett protokoll av vanligen ganska vidlyftig beskaffenhet. Arbetet med uppsättandet av ett protokoll blir ej mindre därför att brottmålsdomaren å samma dag haft ett annat mål, som kräver sitt protokoll. Ersättningsgrunden är sålunda nu beräknad efter arbetets myckenhet. Efter utskottets förslag skulle det i stället bliva så, att expeditionersättningen skulle utgå med 32 kronor för varje *tingssammanträde*, utan avseende på hur många mål, som därunder handlagts, och huru många protokoll, som följaktligen äro att utarbета. Man har alltid vid behandlingen av frågan om brottmålsdomarens avlöning strävat efter att söka ordna avlöningen efter arbetet, och utskottets förslag innebär ett brytande av denna princip. Detta är särskilt betänkligt därför, att det innebär en lockelse för brottmålsdomaren, att, när flera mål remitteras till honom, utsetta dem till behandling på olika dagar och dymedels bereda sig full ersättning för varje protokoll. Att detta icke bleve någon god affär för staten, är klart, då resekostnaderna alltid mångdubbelt överstiga expeditionersättningen. Nu finnes det visserligen icke någon anledning att frukta, att den brottmålsdomare, som för närvarande är förordnad, skall gå tillväga på sådant sätt, men i alla fall bör man icke ordna avlöningen så, att man skapar en frestelse till missbruk.

Jag skulle därför vilja tillåta mig hemställa till kammaren att, i likhet med vad Första kammaren redan gjort, bifalla Kungl. Maj:ts förslag i hela dess vidd.

Härmed var överläggningen slutad. I överensstämmelse med de därunder gjorda yrkandena framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja bevarad. Votering begärdes likväl av herr Andersson i Skivarv, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren, med avslag å statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 41, bifaller Kungl. Maj:ts förslag i ämnet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Voteringen utvisade 66 ja, men 125 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 7.

Efter härpå skedd föredragning av Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 8, i anledning av herrar fullmäktiges i riksgäldskontoret utredning och förslag om åstadkommande av ökad skyndsamhet i publicerandet av kamrarnas protokoll samt en i ämnet väckt motion, yttrade

Ang. skyndsammare publicerande av Andra kammarens protokoll.

Herr Lindhagen: Jag förstår icke, varför det egentligen behöves att förkorta justeringstiden för riksdagsmännen. Det vore en annan sak, ifall man kunde komma därhän som i utlandet, att protokollet bleve tryckt så tidigt, att pressen kunde begagna sig av detsamma för sina referat av Riksdagens förhandlingar, men något sådant kommer fortfarande icke alls i fråga, och man stannar då verkligen i tveksamhet om, varför det är sådan förskräcklig brådska, att man till och med skall behöva avkorta en dag på justeringstiden för riksdagsmännen. Man har i betänkandet ej tagit hänsyn till, hur ofantligt ansträngd många riksdagsmäns tid är, då riksdagsarbetet forceras, och hur svårt sådana riksdagsmän ha, redan med nuvarande justeringstid av tre dagar, att hinna titta på sina anföranden. Hur skulle det icke bli, om tiden inskränktes till två dagar?

Nu är det dessutom på det sättet, att utskottet och de, som gjort framställningen, ej på något sätt tagit hänsyn till, att det bör beredas riksdagsmännen möjlighet att utan alltför stor svårighet justera sina anföranden, ur den synpunkten nämligen, att anförandena verkligen flytande återgiva vad man sagt i debatten. Det åter fordrar, att det är särdeles skickliga stenografer å alla händer, vilka utan att stappla verkligen kunna återgiva, vad man yttrat. Ty hur dåligt man än talar, är det väl i alla fall något sammanhang i det hela, men när, såsom fallet ofta är, vart tredje ord överhoppas och hela satser falla bort, och man ser, hur referenten haft stor möda att få svenska av detta, då kommer detta fruktansvärda att justera detta för att möjligtvis få någon fason på det hela. Det är visserligen sant, att vissa stenografiska referat äro fullständigt flytande, och det är en riktig semester, när man får sådana referat; man behöver då icke göra ändringar, även om språket icke skulle vara så vackert, ty det hänger i alla fall ihop. Men så kommer ett sådant referat, där man blir alldeles förtvivlad, när man har bråttom och måste rekonstruera referatet, men icke har tid därtill, och orsaken till det hela är, att stenografen icke hunnit med. Detta åter beror dels därpå, att denna kammare är en plantskola, en övningsskola för stenografer, som unga komma hit och uppläras för att sedan övergå

Ang. skyndsammare publicerande av Andra kammarens protokoll.
(Forts.)

till Första kammaren. De äldre, som bibehållits och stannat kvar, äro naturligtvis skickliga, och många av de nykomna äro också skickliga, men det är i alla händelser icke fallet alltid. Jag tror också, att stenograferingskonsten i vårt land, kanske beroende på temperamentet, icke kan uppdrivas så högt som i mera sydliga länder, där livligheten i temperamentet även torde åtföljas av livlighet i handlag. Man bör tänka litet grand även på vårt klimat, och våra stenografer också, när man skall taga en sådan här sak i övervägande.

Nu blir naturligtvis följden den, att jag för min del ej i allmänhet kommer att kunna justera sådana stenografiska referat, som äro av den beskaffenhet, jag nyss sade, med vart tredje ord och hela satser fullständigt borttappade. Då återstår intet annat, än att man gör en anmärkning i kanten, att detta referat, som man ej haft tid justera, får stå kvar i sitt vanställda skick. Nu är det också en möjlighet naturligtvis, att man kan tala långsammare i kammaren, ty man säger, att den som talar fort, är svårare för nybörjare att följa, och då jag är en sådan talare, skulle då denna reform kunna föranleda mig att börja att i allmänhet tala litet långsammare, men därigenom uppehåller jag ju kammarens tid, och då vore ju därmed ej så mycket vunnet. Emellertid, jag skall kanske, mina herrar, börja med att tala mycket långsamt efter denna reform, jag kan ej hjälpa det, men så har utskottet velat ha det.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr Rydén: Herr talman! Jag skall be att få begagna detta tillfälle till att uttrycka ett önskemål. Jag för min del tycker, att det vore ytterst lätt att i denna kammare använda samma praxis som i Första kammaren, nämligen att de stenografiska referaten av anförandena tillställas vederbörande talare. Jag har hört av många andra ledamöter här i kammaren, vilka liksom jag äro hårt tyngda av utskottsarbete, att de nästan aldrig äro i tillfälle att titta på sina anföranden. Man glömmer helt enkelt bort, att man har anföranden att justera; jag tror, att jag under denna Riksdag icke justerat mer än ett par anföranden, utan har låtit resten gå ned orättade.

Det synes mig, som sagt, vara en mycket enkel och praktisk sak, om man, i stället för att inlägga anföranden i justeringsrummet, lade dem på vederbörande talares plats i kammaren. Det göres i Första kammaren, och jag tycker att det borde göras även i denna kammare. På så sätt skulle de, som hava mest att göra, åtminstone någon gång få en erinran om att de hade anföranden att rätta. Det glömmer man annars bort.

Herr Christiernson: Herr talman! Med anledning av den siste ärade talarens framställning vill jag för min del säga,

att under de år, jag varit här i kammaren, jag mer än en gång tyckt, att det »justerades» väl mycket. Jag är av den uppfattningen, att det icke alls vore någon olycka, om det man säger här i kammaren, även om det ibland säges i en något olycklig form, återgives just i den formen. För min del har jag funnit, att stenograferna i allmänhet hava *mycket god* förmåga att verkligen återgiva vad man sagt. Skulle jag göra någon erinran, så är det, som sagt, mot en eller annan talare, och jag undantager därvid naturligtvis icke mig själv; ty om man har god tid på sig för justeringen, så ändrar man och ändrar man, för att få det riktigt bra. Men det är naturligtvis icke meningen, att man skall göra på det sättet. Jag tror, att den anordning, som talaren på malmöbanken rekommenderade, nog låter sig genomföra, men icke är det skäl att taga framställningen alltför mycket ad notam.

Ang. skyndsammanpublicerande av Andra kammarens protokoll.
(Forts.)

Herr Lindhagen: Den siste talaren bestyrkte vad jag sagt. Han talar långsamt och distinkt, och han blir därför väl uppfattad i de stenografiska referaten. Jag måste därför börja att följa hans exempel och uttala orden mycket långsamt, så att också jag kan hoppas, att stenograferna skola hinna med.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 8.

Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 9, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t om utredning angående förenklingar m. m. inom den civila och ecklesiastiska förvaltningen, föredrogs härefter; och blev utskottets hemställan därvid av kammaren bifallen.

§ 9.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget konstitutionsutskottets utlåtande, nr 12, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag till enhetliga på principen av lika och personlig rösträtt grundade bestämmelser om val till borgmästaretjänster.

Ang. tillsättande av borgmästaretjänster i städerna.

I en inom Andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 167, hade herr *Sjöberg*, med instämmande av herr *Kronlund*, hemställt, att Riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag, innefattande enhetliga och på principen av personlig och lika rösträtt vilande bestämmelser vid val till besättande av borgmästaretjänsterna i städerna.

Ang.
tillsättande
av borg-
mästare-
tjänster i
städerna.
(Forts.)

Utskottet hemställde, att Riksdagen, med anledning av förevarande motion, ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till enhetliga bestämmelser, varigenom vid val enligt 31 § regeringsformen för uppgörande av förslag till borgmästare-tjänst samt till rådmans- och magistratssekreteraresysslorna i Stockholm rösträtten bleve personlig och lika för samtliga röstberättigade.

Reservationer hade emellertid avgivits:

av herrar *Trygger, Clason, Bellinder, K. J. Ekman, von Geijer, Kjellén, Magnusson* i Tumhult och *Lundström* i Göteborg, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att ifrågavarande motion icke måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd; samt

av herr *Räf*, som förklarar sig anse, att förevarande motion bort av utskottet avstyrkas.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr Nyström: Herr talman! Det är säkerligen en iakttagelse, som var och en av er, mina herrar, har gjort, att det finnes två slag av motioner. Det ena slaget är sådana, där man genom motionen vill ha fram ett reformkrav; och det andra slaget är det, där man konstruerar upp reformkravet för att få fram en motion. Jag vill icke ingå på frågan, vilka motioner äro talrikast här i kammaren; men jag tror, att den motion, som här föreligger, hör till det senare slaget.

Det är en sådan där motion, om vars tillkomst man kan göra sig den föreställningen, att motionären suttit hemma och funderat ut, vad han skulle hitta på för motion till årets Riksdag; och så har han kommit på den här tanken, vilken icke precis är originell — ty den har förekommit förut — men dock varit ett sätt för honom att öka motionernas antal. Han kunde ju också förstå, att det alltid skulle finnas välvilliga människor, isynnerhet inom utskottet, som skulle taga hand om hans produkt och göra det mesta möjliga av den; och jag får verkligen giva utskottet det erkännande, att det här presterat en mycket fullständig utredning, om vilken man bara kan säga: *Trop de bruit pour une omelette!*

Det finnes nog missförhållanden i fråga om borgmästareval. Men det missförhållandet, som här är det största, det har motionären naturligtvis inte tänkt på. Det är, att över huvud taget borgmästare skola väljas. Därutav följer nämligen en hel mängd vanliga valintriger, och så vidare, vilka verkligen borde bortskaffas; därmed följer, att icke skicklighet och förtjänst bli bestämmande vid borgmästareutnämningar, och så vidare. Här är den svaga punkten, här skulle reformen insättas. Det medger ju också

konstitutionsutskottet, då det säger på något ställe, att hela borgmästareinstitutionen borde omläggas; men därtill saknas det tid, det är omöjligt för ett utskott, och därför tillstyrker det motionen, att vid borgmästareval det skulle bli lika valrätt för alla.

*Ang.
tillsättande
av borg-
mästare-
tjänster i
städerna.
(Forts.)*

Om man nu emellertid måste säga, vare sig man ser saken historiskt eller sådan den för närvarande är, att borgmästare-ämbetet i alla fall väsentligen är ett kommunalt uppdrag, så blir det svårt att förstå, vad det skulle vara för logik i att alla andra kommunala uppdrag skola tillsättas efter graderad röstskala, men att i detta enda fall rösträtten skulle vara lika för alla. Jag kan icke finna logiken i det resonemanget, och det är dock den, som både motionären och utskottet sätta främst. Om man nu går närmare in på de skäl, som motionärerna anföra, så är det dels detta, som jag nyss nämnt och dels att det skulle vara så förskräckligt inkonsekvent, att man i olika städer valde efter olika skala, så att ett borgmästareval i Uppsala t. ex. skulle ske efter en skala och i Stockholm efter en annan.

Ja, men jag för min del kan då icke medge, att detta är inkonsekvent, annat än om man ser saken från en rent teoretisk synpunkt. Praktiskt taget torde det väl göra båda dessa städer och än mera det övriga svenska folket ungefär detsamma, om Uppsalaborna ha ett sätt att välja och Stockholmsborna ett annat. Vardera staden väljer då efter sin metod den borgmästare, som den för sin del finner lämpligast. Det kan icke vara något tillräckligt motiv att anföra för att ändra valordningen.

Nu har ju utskottet sökt hjälpa upp detta svaga motiv med åtskilliga andra motiv, som dock enligt min mening icke äro starkare. Här står t. ex. på sidan 7 i betänkandet, att i en mängd fall äro valbestämmelserna i olika städer dunkla och svårtolkade. Jag gissar dock, att om man anstränger sin tanke-skärpa något, så skall väl det dunkla och svårtolkade icke vara omöjligt att övertinna. Svårare saker än så lär man nog få knäcka här i livet.

Man säger, att dessa förhållanden infört ett allmänt osäkerhetstillstånd, men jag för min del har icke hört talas därom. — Det säges vidare, att det kan hända, att när en stad skall till att välja borgmästare, så har den ingen valordning och inga bestämmelser om röstskalan. Men det är ju ett förhållande, som är högst märkvärdigt, om man tager i betraktande den långa tid, som valkorporationerna ha på sig att förbereda dessa val. Dylika bestämmelser torde väl för övrigt icke behöva vara konstigare än att de kunna göras på någon vecka.

Det framhålles, att initiativet till dessa förändringar i bestämmelserna om val av borgmästare utgå från de kommunala myndigheterna, d. v. s. stadsfullmäktige, där sådana finnas. Nu antydes, att partigrupperingen inom stadsfullmäktige kan vara

*Ang.
tillsättande
av borg-
mästare-
tjänster i
städerna.*

(Forts.)

sådan, att majoriteten beslutar en valordning, som huvudsakligen tillgodoser dess intressen. Om man överhuvud taget vill insinuera, att sådana motiv influera på stadsfullmäktige, måste man väl medge, att det dock kan ske i alla andra frågor, där majoriteten och minoriteten ha olika åsikter. Denna anmärkning gäller naturligtvis om varje valkorporation, det må nu vara riksdag eller stadsfullmäktige. Ett dylikt argument är helt enkelt absurt.

Jag har nämnt, att jag icke anser frågan vara av någon större betydelse, men enligt mitt sätt att se saken peka utskottets skäl för reformen icke i rätt riktning. För min del anser jag, att det är, om jag får begagna ett bekant uttryck, »bra som det är».

Till dessa skäl må nu läggas ett annat, som reservanterna i utskottet möjligen ha framhållit såsom huvudargument — jag var icke närvarande vid behandlingen av frågan i utskottet och vet icke, hur det förhöll sig därmed — och det är, att hela vår rättsskipning är stadd under omarbetning och att vi ha att förvänta förr eller senare, snarare förr, ett förslag, som aldeles omlägger rättsskipningen i städerna, och som ger borgmästarna en annan ställning än de nu ha. Det kan då knappast vara skäl att lappa på det gamla klädet med de nya klutar, som utskottet här har tillverkat.

Det synes mig också finnas ett annat skäl mot utskottets förslag och ett skäl, som är mycket starkt. Det är, att regeringen ännu så sent som 1911 och 1912 vidtagit särskilda åtgärder för att påskynda denna reform, som redan länge stått på dagordningen. Sistnämnda omständighet anfördes redan år 1909 som argument mot ett likartat förslag, men sedan dess bör frågan ha kommit betydligt närmare sin lösning.

Jag ber sålunda, herr talman, att på de skäl jag nu anfört få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr Cederborg: Ja, det var kanske icke så stor överraskning för någon i kammaren, att herr Nyström kom till det slut han gjorde, nämligen att det är bra som det är, ty jag har trott mig finna, att han gärna kommer till det slutet, när det föreligger ett förslag till ändring i bestämmelser av denna art.

Nu vill jag gärna medge riktigheten av ett par saker, som han sade. För det första skall jag medge, att detta icke är någon stor fråga, och för det andra vill åtminstone jag för min del också gärna ifrågasätta lämpligheten av att borgmästareämbeten såväl som stadsdomareämbeten i allmänhet tillsättas genom val. Jag skall också gärna medge, att jag även i det hänseendet är av samma uppfattning som herr Nyström, att detta är något som icke längre är betingat av förhållandena eller lämpligt och som därför borde upphöra, men den frågan kan helt

enkelt icke upptagas till prövning förrän i samband med den kommande rättegångsreformen. Och herr Nyströms antagande, att utskottet skulle vänt sig ifrån denna stora fråga, därför att utskottet saknade tid och möjlighet därtill, är icke riktigt, utan det har skett därför, att utskottet icke kunnat inverka på tiden för rättegångsreformens genomförande. Men förrän den tiden kommer, kan man icke tänka på möjligheten av en omläggning i fråga om tillsättningen av dessa tjänster.

Herr Nyström kunde emellertid då icke se något skäl, varför man under tiden skall upptaga denna fråga. Jag tror, att för en var, som sett igenom betänkandet, måste det verka förbluffande, då man erfar huru olikartade de hittillsvarande bestämmelserna äro i olika städer. Det finnes ju olikheter och ojämnheter, för vilka icke gives någon som helst grund. Redan detta borde naturligtvis vara ett skäl att söka åstadkomma någon enhet och reda i detta. Därtill kommer, såsom av utskottet påpekats, att på sina håll äro dessa bestämmelser så ålderdomliga och ofullständiga, att deras tolkning kan erbjuda ganska stora svårigheter; på vissa håll är man till och med alldeles i saknad av bestämmelser i hithörande ämnen.

Av utskottets utredning framgår, att i tre städer, nämligen Stockholm, Kalmar och Ängelholm är rösträtten sådan som motionären åsyftar att få till stånd i alla städer. I andra städer åter går man efter en graderad skala, och därvid växla förhållandena så, att vi ha ända upp till 20-gradig skala, och även i övrigt äro förhållandena synnerligen ojämna. Nu säger herr Nyström, att det dock icke kan sägas, att det följer någon olägenhet av att man i en stad röstar på ett sätt och i en annan på ett annat. Ja, om den saken kan man ha delade meningar. Men framför allt kan man väl säga det, att icke är det lämpligt, om rösträtten vid sådana val vilar på en grund, som icke är rättvis, utan tillerkänner en minoritet i staden rättighet att vid ett sådant val göra sig gällande mot majoriteten. På alla områden har man ju gått eller går man därhän att söka ge flertalet möjlighet att göra sig gällande; och såvitt jag för min del kan förstå, är det icke anledning att för samtliga städer motsätta sig en anordning, som redan sedan länge befunnits vara rättvis, och som blivit prövad dels i Stockholm och dels i de två andra av mig nämnda smärre städerna. Det hittillsvarande tillståndet är just i och för sig orsaken till en väsentlig del av de olägenheter, som herr Nyström klagade över. Det är just genom den hittillsvarande röstmetoden och röstskalan, som det vid tillsättningen av dessa tjänster så lätt uppstår kottetriniger, vilka ingalunda äro till bättnad för det sätt, varpå dessa borgmästare-tjänster, särskilt i de mindre städerna, tillsättas. Om rösträtten härvidlag utvidgas och göres lika för alla, om det medges för alla att med lika makt göra sin stämman gällande, då

*Ang.
tillsättande
av borg-
mästare-
tjänster i
städerna.
(Forts.)*

*Ang.
tillsättande
av borg-
mästare-
tjänster i
städerna.
(Forts.)*

är jag övertygad om, att det blir vida svårare att få plats för kottieriinflytelser, och då blir det sörjt för ett bättre fördelande av platserna i fråga.

Nu är det sant, att det kan sägas, att vid ett dylikt val, grundat på allmän, lika och personlig rösträtt, kan fara föreligga för majoritetstryck. Men utskottet har ju också påpekat, hurusom man mycket väl kan mota den faran såsom här i Stockholm, där man infört en proportionell valmetod, varigenom en minoritet bland valmännen, om den är något så när stark, tryggas att få något av sina namn på förslaget. Härigenom förhindras något, som nu icke kan förhindras i övriga städer, nämligen att endast ett parti gör sin vilja gällande, så att förslaget icke får det utseende, det annars skulle haft; det kommer icke att upptaga de tre mest förtjänte bland de sökande, utan den, som ett visst parti vill lancera, och dessutom två, som alls icke kunna komma i åtanke vid tillsättandet.

Jag tror, att för den, som tagit del av dessa olägenheter, står det klart, att någon ändring måste ske. — Den enda invändning av någon betydelse, som skulle kunna göras, är att man borde låta anstå med avgörandet av denna fråga i avvaktan på rättegångsreformen. Men när få vi då denna rättegångsreform? Herr Nyström tycktes vara av den meningen, att vi kunde vänta den ganska snart, men för min del vågar jag icke hängiva mig åt så ljusa förhoppningar. Det är sant, att åtgärder blivit vidtagna för att påskynda arbetet på reformen, men när man tänker på huru det gått vid föregående tillfällen, då man sökt göra mera genomgripande ändringar i rättegångsväsendet, och så tänker på den stora räckvidd, som reformen denna gång kommer att få, så kan man vara övertygad om, att det kommer att dröja ett decennium eller mer, innan vi få se frukterna av de förberedande arbetena, och ännu längre innan man kan komma till något slutligt resultat.

Det bästa beviset för att man inom jurist- och lagstiftarekretsar icke ser på saken såsom herr Nyström gör, är ju, att lagutskottet i fjol föreslog och Riksdagen på dess tillstyrkan beslöt partiella ändringar i rättegångsbalken under särskilt framhållande av, att rättegångsreformens genomförande ännu stode så i vida fältet, att man icke för den sakens skull kunde upphålla genomförandet av ändringar, som vore i och för sig nödiga och nyttiga. För min del har jag den uppfattningen, att en reform härvidlag verkligen är nödig och nyttig, och då kan det icke heller här anses lämpligt att låta anstå med den frågan och låta de hittillsvarande ojämnheterna och missförhållandena vara kvar i kanske 20 år eller ännu längre. Ett genomförande av den reformen kommer icke att på något sätt föregripa den blivande lösningen av rättegångsreformen och det så mycket

mindre som denna sista reform alldeles säkert kommer att innebära en total omdaning av vårt stadsdomstolsväsen.

På grund av vad jag sålunda anfört skall jag be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Kronlund: Herr talman, mina herrar! Det må icke förundra någon, att jag begärt ordet i denna fråga, vari jag själv är motionär, då invändningar mot motionen framstälts av varjehanda slag.

Min ärade vän herr Nyström har alltid ett utomordentligt älskvärt sätt att säga sina små elakheter, och man kan icke annat än känna sig ganska angenämt berörd därav. Han sade, bland annat, att vi motionärer här konstruerat ett reformkrav för att få tillfälle att väcka en motion. Nej, det är nog icke så, herr Nyström. Om vi hade framställt det förslag, som herr Nyström omnämnde, nämligen att borgmästare icke skulle utses genom val, utan skulle utnännas på samma sätt som andra ämbetsmän, så hade han kunnat säga, att vi väckt en motion, som icke hade den ringaste utsikt att gå igenom, utan vore föranledd endast av motionshunger. Ty det må väl dock herr Nyström medgiva, att den reformen, vilken naturligtvis är den huvudsakligaste härvidlag, icke kan tänkas realiserad, förrän staten i samband med en ny rättegångsordning övertager avlöningen av städernas jurisdiktion. Frågan om denna nya rättegångsordning är ju aktuell, såsom herr Räf visst sagt i sin reservation, men, mina herrar, den har varit aktuell i 30 år. Det var nämligen, såvitt jag minnes, 30 år sedan nya lagberedningen avgav sitt betänkande i denna sak, och under dessa 30 år ha vi icke hunnit längre än att förra året en ny beredning tillsattes. Med kändedom om hur svår denna fråga är måste vi helt säkert förbereda oss på en mycket lång väntetid, innan denna stora reform kan bli genomförd. Det må väl synas ganska lämpligt att vi försöka att under tiden på de partiella reformernas väg undanrödja de värsta oformligheterna. Och herr Nyström liksom reservanterna får väl ändå medgiva, att här föreligga rena oformligheter på detta område. Varför skall jag, mina herrar, ha *en* röst vid borgmästarval, om jag bor i Kalmar, men ha 40 gånger så många, om jag bor i Skara? Icke blir jag väl i Skara mera skicklig, duglig och lämplig till att utse borgmästare än jag är om jag bor i Kalmar. Här om någonsin bör det väl vara enhetlighet i bestämmelserna.

Nu påpekade herr Nyström, att borgmästaresysslan är ett kommunalt uppdrag, och på grund härav ansåg herr Nyström, att man vid detta val icke borde rösta annat än efter graderad skala. Jag vågar påstå, att borgmästaresysslan i huvudsaklig grad icke är ett kommunalt uppdrag, utan innefattar en domareverksamhet. Domareverksamheten kan väl i all rimlighets namn icke sägas vara ett kommunalt uppdrag. Domareverksamheten,

*Ang.
tillsättande
av borg-
mästare-
tjänster i
städerna.
(Forts.)*

Ang.
tillsättande
av borg-
mästare-
tjänster i
städerna.
(Forts.)

rättsskipningens handhavande och vakandet över allas likhet inför lagen, äro, synes det mig, en borgmästares förnämsta och viktigaste uppgift. Under sådana förhållanden synes det mig varken billigt eller rättvist att vid borgmästarevalen avgörandet skall tillkomma penningen, icke medborgaren. Borgmästaren bör icke, synes mig, ha skenet av att sitta på sin plats tack vare penningens inflytande, utan det bör vara medborgarnas förtroende, som ger honom denna plats, om det nu över huvud taget skall förekomma, att borgmästare tillsättas genom val. Och så länge så sker, få vi väl åtminstone komma överens om, att det icke är bra, som det är.

Jag trodde för min del, att alla skulle vara överens om, att det nuvarande kaotiska tillståndet med avseende å bestämmelserna om borgmästareval är fullkomligt ohållbart, och att det huvudsakligast gällde, huruvida personlighetsprincipen eller penningevärdet borde tillmätas inflytande på valet. Jag har redan uttalat min åsikt att personlighetsprincipen bör tillerkännas allt inflytande i detta fall. Den vackra tanke vi redan förverkligat vid prästvalen, att man låter människorna, icke penningarna, välja präster, böra vi tillämpa även vid val av borgmästare.

Vidare sade herr Nyström, att det icke var någon logik i att tala om personlighetsprincipen vid borgmästareval. Ja, den principen är genomförd i Stockholm, och Stockholms stadsfullmäktige måtte då ha en ytterligt dålig logik, åtminstone få de ett mycket dåligt betyg i logik av herr Nyström.

Den utredning, som konstitutionsutskottet presterat, har visat, huru oändligt olika och huru oändligt orättvisa, på det stora hela taget, dessa bestämmelser äro. Jag tycker, att denna utredning talar så tillräckligt kraftigt för en reform i den föreslagna riktningen, att jag, herr talman, skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Sjöberg: Till en början skall jag be att få uttala mitt tack för den välvilliga behandling, som majoriteten i utskottet låtit komma denna motion till del, och för den förståelse för motionens syfte, som den lagt i dagen.

Vad beträffar anledningen till motionens väckande, så vill jag säga, att jag icke tror herr Nyström vara en sådan kapacitet, att han kan rannsaka hjärtan och njurar och döma om motiven för motionens framläggande. Mitt motiv har ingalunda varit det, som herr Nyström tycktes hålla före, att jag endast velat ha fram en motion, för att öka dessas antal. Jag hade långt innan jag någonsin hade äran att tillhöra denna kammare funderat över anledningarna till, att röstgrunderna vid borgmästareval voro så olika. Särskild anledning att fästa mig vid detta förhållande fick jag under förra året, då det förrättades borgmästareval både i Skara och i Norrteje. I båda dessa städer saknade

man, när valen förbereddes, fastslagen röstskala, och man sökte i dessa samhällen få till stånd en dylik skala, som för majoriteten av städernas invånare skulle vara lämplig. Som det emellertid är stadsfullmäktige, som i detta fall bestämma, rönte man ett bestämt motstånd på grund av den sammansättning stadsfullmäktige i dessa städer hade. Efter vad som sagts mig, voro i Skara känslorna mycket upprörda i anledning härav. Då man icke hade någon röstskala, gick man till borgmästareval på den 40-gradiga skalan. Om jag icke missminner mig, föranledde förarbetena för valet i Norrtelje att en viss grupp valmän beslöt sig för att fästa regeringens uppmärksamhet på den omständigheten, att det saknades enhetliga bestämmelser beträffande röst-rätten vid borgmästareval.

*Ang.
tillsättande
av borg-
mästare-
tjänster i
städerna.
(Forts.)*

Såvitt jag kunnat finna, finnas inga andra bestämmelser för dessa borgmästareval än de, som återfinnas i regeringsformens § 31, där det stadgats, att i borgmästareval äga de rätt att deltaga, vilka ha rösträtt vid val till Riksdagens Andra kammare. Vid den senaste reformen av den politiska rösträtten vidtogs den förändringen i denna paragraf, att rösträtten vid borgmästareval förbands med den kommunala rösträtten, så att det nu heter, att i borgmästareval äga de män rätt att deltaga, som hava rösträtt i de kommunala angelägenheterna.

Jag kan icke finna det rimligt, att ämbetsmän, som ha enahanda befattningar att uppehålla, väljas efter så avsevärt olika grunder och att i somliga städer personlighetsprincipen vid dessa val skall göra sig gällande, såsom fallet är i Stockholm, Kalmar och Ängelholm, men att i övriga Sveriges städer skall tillämpas en röstskala, växlande från fem till fyrtio röster. Det kan, såsom redan redan uttalats, icke anses rimligt, att medborgarna i det ena samhället skola anses så skickade att förrätta dessa val, att personlighetsprincipen där skall få uteslutande göra sig gällande, men att i andra städer det skall fordras 40 personer för att uppväga en person med det högsta röstetalet.

Utskottet har enligt mitt förmenande mycket grundligt behandlat denna motion. Från 48 städer hava upplysningar införskaffats angående förhållandena vid dessa val, och av dessa upplysningar framgår, att icke mindre än 27 olika röstskalor tillämpas i nämnda 48 städer. Jag vill fråga, mina herrar, om detta icke är orimligt. Då jag har den uppfattningen, att personlighetsprincipen bör få göra sig gällande vid val i allmänhet, kan jag icke se några rimliga skäl, varför icke även i detta fall personlighetsprincipen bör få komma till sin rätt. Vid de senaste årens lagstiftning beträffande val har man ju i allmänhet gått i riktning mot genomförande av personlighetsprincipen. Det fanns en tid, då till exempel prästvalen förrättades efter dylika grade-rade skalor, olika i olika städer och på landsbygden, där, såsom bekant, man hade en mycket hög skala. Men då man senast

Ang.
tillsättande
av borg-
mästare-
tjänster i
städerna.
(Forts.)

gick att lagfästa en ny ordning för prästvalen, fanns icke en tanke på något annat än att personlighetsprincipen där skulle få bli den enda gällande. Jag kan icke finna, att det skulle kunna ligga någon fara i att här slå in på samma väg.

Här har anförts såsom ett skäl emot bestämmelser i denna riktning, att borgmästare helst borde tillsättas av Kungl. Maj:t. Ja, detta är även min uppfattning, och jag skall be att få säga den ärade reservant, som framställde denna anmärkning, att även jag skulle vara med på en sådan reform, om fråga därom nu föreläge. Men då, såsom redan nämnts, det troligen kommer att dröja lång tid, innan vi komma så långt, anser jag, att man tills vidare bör vidtaga de partiella förändringar, som förhållandena enligt mitt förmenande kräva. Då vi komma därhän, att förslag föreligger, att borgmästarne skola utnännas av Kungl. Maj:t, tror jag nog, att även det förslaget kommer att möta vissa svårigheter. Städerna i allmänhet torde nog icke vilja avsäga sig sin rätt härvidlag, förrän staten övertager avlöningen av städernas domstolar. Det blir en sak, som kommer att röra sig om icke så små summor, och det kommer då att visa sig, om Riksdagen vill gå med på ett dylikt förslag.

Med den syn, jag har på saken, kan jag icke finna annat än att fullgiltiga skäl föreligga för att man härvidlag vidtager åtgärder till ernående av enhetliga bestämmelser, framförallt vid borgmästarevalen.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Beckman i Linköping: Herr talman, mina herrar! Såväl den talare, som anföll utskottet, som den, vilken å utskotts-majoritetens vägnar försvarade utskottets hemställan, hade samma åsikt, att huvudsaken i frågan var städernas rätt att själva tillsätta borgmästare och att det vore olämpligt, att Kungl. Maj:t icke hade samma utnämningssätt i fråga om dessa befattningar som annars tillkommer Kungl. Maj:t i fråga om utnämning av domare. Jag har också samma åsikt i denna del. Men då det nuvarande förhållandet väl ytterst beror därpå, att städerna själva avlöna sina magistrater, och detta huvudsakligen av den anledningen, att städernas magistrater förutom domarebefogenhet även äro städernas översta styrelse, förefaller det mig, som om konstitutionsutskottet skulle för en tid sedan haft tillfälle att komma städerna till hjälp i detta hänseende, nämligen då ett förslag förelåg från ett par stadsrepresentanters sida att minska magistratens befogenhet såsom stadsstyrelse. I det fallet var emellertid konstitutionsutskottet tämligen enhälligt i sin åsikt, att någon ändring icke borde göras. Det är emellertid så med en del städer, att de på längden omöjligen kunna finna sig i den förmyndarställning magistraten intager över städernas övriga

myndigheter. Det var därför högst beklagligt, att Andra kam-maren icke ville vara med på nämnda förslag. Emellertid är jag övertygad om, att frågan, när den då föll, föll framåt, och då jag har den åsikten, anser jag det också vara fara värt att ett bifall till denna motion skulle ytterligare flytta fram den tid-punkt, då städerna komme att bli befriade från magistraten så-som sin högsta styrelse. Det är väl nämligen påtagligt, att en ändring av bestämmelserna angående borgmästareval i nu antydd riktning skulle ytterligare stärka den ställning, som borgmästaren och magistraten ha, och det är en sådan förstärkt ställning, som jag icke vill vara med om att ge dem.

Under sådana omständigheter anser jag mig huvudsakligen från denna synpunkt nödsakad att rösta mot motionen, och jag ber därför att få yrka bifall till reservationen.

*Ang.
tillsättande
av borg-
mästare-
tjänster i
städerna.
(Forts.)*

Herr Räf: Herr Nyström sade, enligt vad herr Cederborg anförde, att det är bra som det är i förevarande avseende. Om man sagt, att *allt* är bra, som det är, skulle jag icke hålla med honom, men då han säger, att det är bra som det är, så medger jag, att han har rätt i vissa avseenden. Det för-håller sig nämligen på det sättet — och därmed faller största delen av de argument, som blivit anförda från stockholmsbanken och västgötabanken — att var stad, som uppsätter en något så när rimlig valordning, äger att få den sanktionerad hos Kungl. Maj:t. Alltså, de städer, som det här är fråga om, behöva endast gå in till Kungl. Maj:t med sitt förslag till valordning för att få detta fastställt, och det har enligt uppgift, som lämnats i kon-stitutionsutskottet, sällan hänt, att sanktion blivit vägrad. Man svarar då, och det har också sagts inom konstitutionsutskottet, att det ju inträffar, att man icke blir överens om en sådan val-ordning, att alla kunna vara därmed belättna. Ja, jag undrar, vilken valordning vi skola uppsätta för att alla skola bli belättna?

Vidare är det på det sättet, att den nuvarande bestämmel-sen antogs så sent som 1909 i sammanhang med den stora röst-rättsreformen. Man har sålunda i allmänhet icke hunnit prakti-sera denna bestämmelse, eftersom den är så ny. Dessutom är det ju så, varom flera gånger erinrats, att Kungl. Maj:t tillsatt sakkunnige för att bereda just den här frågan i sammanhang med hela omorganisationen av domstolarna. Vi äro således inne-stängda mellan 1909 års röst-rättsreforms bestämmelser i det här avseendet och de av Kungl. Maj:t tillsatta sakkunniges utlåtande. Icke hastar det väl så ofantligt med denna sak, att vi just nu behöva vidtaga en så allvarlig anordning, som här är i fråga. Då man talat om de svårigheter, som nu skulle förefinnas, så vill jag fastslå, att det icke påvisats några som helst reella svårigheter, som göra det befogat, att man nu kommer med en sådan här tillställning.

*Ang.
tillsättande
av borg-
mästare-
tjänster i
städerna.
(Forts.)*

Motionärerna ha utgått ifrån att jämställa val av stadsfullmäktige och val av borgmästare. Men nog känna såväl motionärerna som vi andra, att det är en stor skillnad på dessa två val. När det gäller att välja stadsfullmäktige, riksdagsmän och landstingsmän, är det ju endast fråga om att utse beslutande organ. Då man däremot skall välja borgmästare, kommer man, såsom här framhållits, in på rättens och verkställighetens område, och man rör sig då på ett helt annat plan än vid de val, som jag nyss omnämnde. Jämförelsen är därför mycket olyckligt vald av motionärerna och av dem, som upprepat densamma under ärendets behandling.

Nå, säga då motionärerna, reformen är icke så farlig, den innebär icke ett språng ut i det okända, ty man skall vid valet rösta på behörig person. Hur förhåller det sig med den saken? Jo, så, att vid valet ifråga uppsattes en person, som man vill ha, och dessutom två personer, som man icke vill ha. Dessa senare tagas ibland sådana kandidater, som man bestämt vet, att Kungl. Maj:t icke kan utnämna, eller, om de bli utnämnda, stå i sådan ställning till samhället, att de icke kunna mottaga ämbetet.

Motionärerna säga vidare, att det här skulle vara fråga om ett så betydelsefullt val. Ja, jag medger det, och av vad jag sagt framgår, att jag anser det vara ett så betydelsefullt val, att man icke bör fortgå på den väg, som motionärerna föreslagit, och som vi hittills följt, nämligen att valmanskåren skall tillsätta borgmästare, utan min ställning till saken är den, att Kungl. Maj:t skall utnämna domare i stad ungefär i samma ordning som beträffande landsbygden. Jag tror, att detta såväl ur rättssäkerhetens synpunkt som också ur ordningens och verkställighetens synpunkt är det enda riktiga tillvägagångssättet. Och att nu antaga det förslag, som här för tillfället föreligger, vore att förfuska och förrycka den ordning, som både motionärerna samt också utskottets försvarare verkligen själva erkänna vara den bästa i detta fall.

Nu är det vidare så, att i våra grannländer borgmästare tillsätts just på det sätt jag talat om.

Utskottet gör gällande, att det här icke skulle vara fråga om någon ändring av de för borgmästares tillsättning stadgade huvudgrunder. Jag lämnar till kammaren att avgöra, om förslaget rör vid grunderna eller huvudgrunderna. Det är på det sättet, att enligt utskottets förslag antingen skall utarbetas en ny valordning, som gäller samtliga städer, eller också vissa bestämmelser angående samma sak inrymmas i kommunallagstiftningen. Detta må väl avse grunderna. Beträffande saken för övrigt, ber jag att få hänvisa till det konstitutionsutskottets utlåtande, som kommer omedelbart efter det nu förevarande, och vilket gäller en grundlagsändring, nämligen ändring av 31

§ regeringsformen. Då man sålunda kommer in på så pass viktiga lagändringar, undrar jag, om det icke nu gäller både grunder och huvudgrunder.

*Ang.
tillsättande
av borg-
mästare-
tjänster i
städerna.
(Forts.)*

Vad man här förnämligast fäster sig vid är sättet för utövande av rösträtt. Men härom har redan blivit sagt, att envar stad äger uppsätta den röstskala, som den anser för sig mest lämplig, och att det finnes all utsikt för att denna skall bliva fastställd av Kungl. Maj:t.

Det uttalande, till vilket utskottet kommer på sidan 9, står i huvudsaklig överensstämmelse med motionärernas begäran. Dock är det icke precis vad motionärerna begära, utan det finns vissa avvikelser.

I min reservation har jag framhållit, att jag är av den meningen, att en borgmästare bör utses ungefär i samma ordning som en lantdomare, och då saken av 1909 års konstitutionsutskott ansågs böra vila i anledning av den på dagordningen stående frågan om en rättegångsreform, så synes det mig, att utskottet i år, då Kungl. Maj:t numera tillsatt tre sakkunnige för att verkställa utredning i denna fråga, skulle ha så mycket större anledning att hemställa om avslag på den nu föreliggande motionen.

Som sagt, då den nuvarande ordningen är införd så sent som 1909, och då dessutom Kungl. Maj:t tillsatt särskilda sakkunnige för att utreda frågan, varför skola vi då brådska så oerhört? Jag yrkar avslag å konstitutionsutskottets hemställan.

Herr Sjöberg: Jag vet icke, varifrån herr Räf fått det, att ordningen för borgmästareval fastställdes 1909. Beträffande dessa val har ingen annan förändring skett än den, att i enlighet med 31 § regeringsformen valrätten förbundits med den kommunala rösträtten i stället för såsom förut med den politiska. Man ville icke låta denna grundlagsparagraf stå oförändrad, därför att då skulle varje vid riksdagsmannaval röstberättigad ha inflytande vid borgmästarval, och vid riksdagsmannaval kan man ju numera ha valrätt, även om man icke är kommunalt röstberättigad.

Vad angår det påståendet, att städerna nu kunna välja den borgmästare de själva vilja ha, så förhåller det sig med den saken precis på samma sätt som förut. Det är nämligen så, att stadsfullmäktige i städerna upprätta en röstskala, vilken de sedan söka få fastställd av Kungl. Maj:t. Det är icke stadens invånare direkt, utan stadens invånare indirekt, genom stadsfullmäktige, som bestämma röstskalan, och denna är sålunda vid sin tillkomst beroende av hurudan stadsfullmäktiges majoritet är, då man har behov av att få röstskalan fastställd, vilket vanligen sker, då borgmästareval förestår.

Det finnes alltså, såsom förut blivit påpekat, ingen egentlig

*Ang.
tillsättande
av borg-
mästare-
tjänster i
städerna.
(Forts.)*

bestämmelse om borgmästareval annat än i 31 § regeringsformen. Vi vilja ha denna brist fylld och anse det vara en oformlighet, att det icke finnes enhetliga bestämmelser för hur borgmästare skola väljas, och jag håller före, att det är riktigt, att personlighetsprincipen därvidlag får göra sig gällande, och att städernas invånare i stort sett få deltaga i valet.

Någon har sagt mig, att det inom konstitutionsutskottet framhållits, att det skulle vara synnerligen obehagligt att söka en borgmästarebefattning av det skäl, att den sökande finge göra uppvaktning än hos det ena än hos det andra kotteriet. Enligt mitt förmenande skulle denna olägenhet, om den verkligen förefunnes, ingalunda ökas, utan tvärtom, om jag så må säga, avskrivs, därest man komme till enhetliga bestämmelser i den riktning, som här blivit föreslagen. Jag kan icke se annat än att man i alla avseenden skulle vinna på det, och då herr Räf här trott sig kunna konstatera och så bestämt veta, att när man upprättar förslag vid borgmästareval, så sätter man upp en, som man vill ha, och två som man icke vill ha, så vill jag fråga: hur vet herr Räf det? Då vi hade val hemma, så önskade man, såvitt jag har mig bekant, att få alla tre valda från olika grupper.

Det kan ju vara möjligt, att det någon gång sker, såsom herr Räf nämnde, men såvida man ginge tillväga så, som man gör i Stockholm, tror jag icke, att några olägenheter i det fallet skulle föreligga. Jag tror emellertid icke, att det är skäl i att döma så illa om människor, att man, utan att förebringa något bevis, säger, att de handla så, som herr Räf ville göra gällande.

Jag anser de skäl, som herr Räf förebragt, svaga, dock skulle jag ge honom rätt, om vi vore framme vid den tidpunkten, att Kungl. Maj:t kunde övertaga utnämmandet av borgmästare, men det blir icke, förrän staten övertager avlöningen av städernas rådstuvurerätter, och det lär väl dröja, jag kan icke hjälpa, att jag tror det, ty den reformen medför rätt avsevärda utgifter, och jag tror icke, att man anser sig ha så gott om pengar i statskassan, att man ger ut ett par miljoner därav, innan det blir nödvändigt.

Herr Wallin: Herr talman, mina herrar! Det finns ett gammalt, mycket känt ordspråk, som säger: »Alla vägar bära till Rom», och det förefaller mig, att den debatt, som förts här i dag, tydligen visat, att detta ordspråk än i dag äger sin fulla giltighet. Reservanterna i konstitutionsutskottet från denna kammar ha gjort gällande, att eu sådan här ifrågasatt reform skulle förhindra, vad de ansågo vara riktigt, nämligen att man medgäve åt Kungl. Maj:t rätt att tillsätta domare. Och herr Beckman i Linköping vill icke ha en sådan utsträckt rätt för Kungl. Maj:t, utan vill i stället minska borgmästarnes befogenhet, och på den grund anser han, att utskottets förslag bör avslås. Ja,

det förefaller mig, att, om man vill tala om *sökta* skäl, så kan man göra det här. Utan att på något sätt uttala mig om denna princip må jag dock säga, att om man verkligen, som man här sagt, vill medgiva åt Kungl. Maj:t rätt att utse domare, kan jag icke finna, att en sådan reform i något avseende skulle förhindra den nu föreslagna reformen.

Huru händer det nu i själva verket? Jo, det har förut talats om, huru stora möjligheter som finnas att vid upprättande av förslag till borgmästarebefattning endast upptaga en person, som verkligen kan ifrågakomma. Man äger exempelvis möjlighet att i de två andra förslagsrummen uppsätta personer, av vilka den ena måhända har så stora anspråk, att han ej gärna vill ifrågakomma som borgmästare i en liten småstad, och den andra är så litet meriterad, att man på förhand vet, att han under inga förhållanden kan ifrågakomma till sysslan. Det blir således i själva verket så, att Kungl. Maj:ts val är inskränkt till en person. Ja, så är det med det nuvarande systemet, när en majoritet besätter alla tre förslagsrummen. Nu har utskottet föreslagit en åtgärd, varigenom möjlighet skulle vinnas för olika grupper och meningsriktningar att, såvida de ha en något så när avsevärd styrka bakom sig, inverka på förslaget. Således kan det bli möjligt — och den möjligheten ligger nästan, kan man säga, alltid till hands — att uppsätta tre fullt kvalificerade personer på förslag till borgmästaresyssla. Den nuvarande lagstiftningen, som medgiver möjlighet för ett parti att endast uppsätta *en* kandidat, föreslås således nu av utskottet ersatt av en annan, varigenom möjlighet vunnas att välja på *tre* kandidater. Och då påstår man, att detta skulle kunna vara till hinders för de åtgärder, som skulle innebära, att Kungl. Maj:t i avseende å valet finge en utvidgad befogenhet. Jag kan ej finna något logiskt i detta resonemang.

Jag nämnde, att det förefaller, som om det vore sökta skäl man härvidlag åberopade. och det förefaller mig, som om man icke riktigt ville komma fram med de verkliga skälen för avslag å reformen. Om man emellertid läser igenom herr Råfs reservation, så tycker jag, att man åtminstone där kan finna, att, vad de övriga reservanterna ha dragit sig för, icke haft mod att tala om, det har herr Räf velat framföra. Herr Räf pekar nämligen i första stycket av sin reservation på behovet av att vederbörande borgmästare, som även äro städernas högsta polischefer, för att kunna fylla sina uppgifter äro fullt självständiga, och så tillägger han: »vilket icke minst visade sig under storstrejksåret». Ja, för den, som vill läsa och följa med alla de åtal, som skedde under storstrejksåret, och undersöka utgången i högre rätt av desamma, finnes tillfälle att se, hur åklagarne foro fram i landet, och man finner då, huru de högre myndigheterna, när de granskade åklagarnes åtgöranden och underrätternas domar, i själva

*Ang.
tillsättande
av borg-
mästare-
tjänster i
städerna.
(Forts.)*

*Ang.
tillsättande
av borg-
mästare-
tjänster i
städerna.
(Forts.)*

verket läto endast litet bli kvar av allt detta rabalder. Man får då verkligen en underlig uppfattning av vad herr Räf åsyftar med »självständighet», slik »självständighet» ha vi all anledning att betacka oss för. Ty dessa förhållanden visa, att åklagarmakten icke var sådan den borde ha varit. De skäl, herr Räf här anfört i sin reservation, synas mig sålunda verkligen icke tala för en åtgärd, som skall avse att skaffa en domarekår, som i tillämpningen av lagarne står utom och över partistriderna.

Herr Nyström menade, att det är bra som det är med nuvarande förhållanden. Det vore fördelaktigt, ansåg han, att de olika städerna finge välja efter sitt eget gottfinnande, och det behöfves sålunda ingen enhetlighet i detta fall. Ja, det förefaller mig — om man verkligen vill ha den enhetlighet som herr Nyström likväl sedan talade om, då han nämligen förordade, att man skulle lägga i Kungl. Maj:ts hand att utse och tillsätta domare — det förefaller mig, säger jag, då egendomligt, om man kan vara nöjd med en åtgärd, som gör utnämningen av domare till ett sådant lotteri, som det nu verkligen är. Det synes mig icke vara någon konsekvens i detta herr Nyströms första yttrande och i det, som han sedan yttrade.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Räf: Ja, då herr Sjöberg nästan direkt tillställde mig en fråga, om det var min uppfinring det jag förut nämnde, angående tillsättandet av borgmästare, så vill jag säga, att så icke var. Det står i konstitutionsutskottets utlåtande på sidan 9: »Det har varit ett vid borgmästareval ofta överklagat missförhållande, att en valmansmajoritet genom att å tremannaförslaget uppföra jämte den kandidat, som man velat gynna, tvenne behöriga personer, vilka antingen varit denne betydligt underlägsna i meriter eller ock innehaft sådana befattningar, att man med säkerhet kunnat antaga, att de icke velat komma ifråga till platsen, i verkligheten gjort Kungl. Maj:ts rätt att välja inom förslaget om intet.» Detta är sålunda icke min uppfinring, utan det högvärdiga konstitutionsutskottets.

Beträffande den siste ärade talarens önskan i fråga om tillsättandet av dessa polischefer, som ju borgmästarne äro i resp. städer. så kan jag väl förstå den ifrån hans synpunkt, och det är också det, som gör mig så ytterst tveksam om lämpligheten av denna reform. Ty jag kunde också åberopa åtskilliga händelser just från storstrejksåret 1909, då det visade sig vara synnerligen välgörande att ha borgmästare, som icke helt och hållet hade att lita på en tillfällig popularitet eller en tillfällig miljö.

Det sades vidare, att jag yttrat, att valordningen var inskriven i 31 § regeringsformen. Något så orimligt har jag aldrig kunnat säga, utan jag har sagt, att där finnas bestämmelser om huru

valen skola gå till, vilka som äro röstberättigade i stad, nämligen alla i staden boende röstberättigade män. Och nu har motionären varit nog vänlig mot kvinnorna att föreslå, att också de skulle äga rösta, och dessutom har han icke velat ha någon röstskala utan lika rösträtt för alla. Nu vill jag med avseende å denna sak säga, att jag står på samma ståndpunkt som 1909 års konstitutionsutskott intog. Jag står vidare i samma ställning som Hagman i sina grundlagseditioner, då han på något ställe säger: »I fråga om den städerna tillagda förslagsrätten är det väl numera allmänt erkänt, att den icke är och icke kan vara nyttig för rättsskipningen i allmänhet, och således icke heller för städerna själva.» Nu har jag härvidlag den meningen, att vi böra vänta, tills vi få det ställt på det sätt, som sålunda även Hagman ansett vara önskvärt.

*Ang.
tillsättande
av borg-
mästare-
tjänster i
städerna.*
(Forts.)

Jag yrkar fortfarande avslag på konstitutionsutskottets hemställan.

Herr Cederborg: Det är mycket möjligt, att herr Råf intager samma ståndpunkt nu som 1909, men jag ber att få bestämt bestrida, att han intager samma ståndpunkt som 1909 års konstitutionsutskott gjorde. Ty konstitutionsutskottet intog då icke alls någon ställning i denna fråga. Den fråga, som förelåg 1909, var enligt vad som här framhållits av flere talare, den större frågan — i vilken ordning städernas borgmästare skulle tillsättas. Den frågan sammanhänger med rättegångsreformen, och på den frågans lösning få vi vänta både 10 och 20 år. Men vad vi inte behöva vänta på, utan vad som kan åstadkommas, utan att vi därvid föregripa den större frågan, det är att få till stånd enhetlighet i avseende å de grunder, efter vilka borgmästare utses, att få bort de olikformade skalorna och få ett system i det hela. Och att man då, när man vill ha ett system, också går till det system, som redan finnes i tre städer, och som icke visat sig medföra olägenheter, nämligen den personliga och lika rösträttens system, det torde icke förvåna.

Det har blivit framhållet här, att vi borde komma ihåg, att borgmästarens huvuduppgift är att vara domare. Och likaväl som man numera vid prästval icke vill veta av olika inflytande på grund av förmögenhetsförhållanden eller dylikt, likaväl bör man fasthålla motsvarande synpunkter vid domareval, så länge sådana val ifrågakomma.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag å såväl berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen, blev utskottets hemställan av kammarerna bifallen.

§ 10.

Vidare föredrogos vart efter annat:

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 13, i anledning av väckt motion om sådan ändring av 31 § regeringsformen, att kvinna berättigas deltaga i val av borgmästare samt av rådmän och magistratssekreterare i Stockholm;

lagutskottets utlåtande, nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 16 kap. 10 § och 25 kap. 5 § rättegångsbalken; och

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 17, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om omarbetning av förordningen om landsting i syfte huvudsakligen att landstingen må övertaga hushållnings-sällskapens verksamhet.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 11.

Härefter förekom till behandling statsutskottets utlåtande, nr 5, angående regleringen av utgifterna under riksstatens femte huvudtitel, innefattande anslagen till sjöförvarsdepartementet.

• På hemställan av herr talmannen beslöt kammaren att, där annat ej begärdes, endast nummer och rubriker å de särskilda punkterna skulle uppläsas.

Punkterna 1—12.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 13, angående krigsfartygsmateriel.

*Ang. krigs-
fartygs-
materiel.*

Kungl. Maj:t hade i punkten 16 av denna huvudtitel föreslagit Riksdagen att till krigsfartygsmateriel bevilja på extra stat för år 1914 ett anslag av 2,500,000 kronor, därav 1,050,000 kronor borde avsättas för att användas, på sätt framdeles skulle närmare bestämmas, samt tillika medgiva, att Kungl. Maj:t finge i mån av behov låta redan under innevarande år förskottsvis utanordna ett till ändring av undervattensbåten nr 1 beräknat belopp, 150,000 kronor.

I två lika lydande, till statsutskottet hänvisade motioner, väckta den ena, nr 26, inom Första kammaren av herr *H. Eric-*

son m. fl., den andra, nr 67, inom Andra kammaren av herr *Hildebrand m. fl.*, hade hemställts, att Riksdagen — med avslag å Kungl. Maj:ts proposition angående krigsfartygsmateriel — måtte bevilja på extra stat för år 1914 till krigsfartygsmateriel ett anslag av 5,550,000 kronor.

*Aug. krigs-
fartygs-
materiel.*
(Forts.)

Vidare hade till utskottet remitterats två ävenledes lika lydande motioner, den ena, nr 27, väckt inom Första kammaren av herr *H. Ericson m. fl.*, den andra, nr 68, inom Andra kammaren av herr *Hildebrand m. fl.*, däri hemställts, att Riksdagen ville för sin del besluta, att de medel, som av Riksdagen anvisats för åren 1912 och 1913 och hittills blivit reserverade till nyanskaffning av krigsfartygsmateriel, omkring 6,388,000 kronor, skulle användas för nybyggnad av en 1:a kl. pansarbåt av i huvudsak »Sveriges» typ.

Utskottet hemställde,

a) att Riksdagen, med avslag å herr *Ericsons m. fl.* motion nr 26 och herr *Hildebrands m. fl.* motion nr 67, måtte bifalla Kungl. Maj:ts framställning i ämnet;

b) att herr *Ericsons m. fl.* motion nr 27 och herr *Hildebrands m. fl.* motion nr 68 icke måtte av Riksdagen bifallas.

Vid punkten var emellertid fogad reservation av herrar greve *F. Cl:son Wachtmeister*, *O. Jonsson*, friherre *Gripenstedt*, greve *Klingspor*, *Ekelund*, *H. Ericson*, greve *C. B. Hamilton*, *Andersson* i Skivarp, *Persson* i Stallerhult, *Odqvist* och *Lemke*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen måtte

a) i anledning av herr *Ericsons m. fl.* motion nr 26 och herr *Hildebrands m. fl.* motion nr 67 samt Kungl. Maj:ts föreliggande förslag på extra stat för år 1914 till krigsfartygsmateriel bevilja ett anslag av 4,050,000 kronor och tillika medgiva, att Kungl. Maj:t finge i mån av behov låta redan under innevarande år förskottsvis utanordna ett till ändring av undervattensbåten nr 1 beräknat belopp, 150,000 kronor; samt

b) med bifall till herr *Ericsons m. fl.* motion nr 27 och herr *Hildebrands m. fl.* motion nr 68 besluta, att de medel, som av Riksdagen anvisats för åren 1912 och 1913 och hittills blivit reserverade till nyanskaffning av krigsfartygsmateriel, omkring 6,388,000 kronor, skulle användas för nybyggnad av en 1:a kl. pansarbåt av i huvudsak »Sveriges» typ.

Sedan punkten föredragits yttrade:

Herr *Andersson* i Skivarp: Herr talman! Som herrarna se, ha vi en del reserverat oss mot utskottets förslag i före-

Ang. krigs-
fartygs-
materiel.
(Forts.)

varande punkt. Vi ha nämligen icke kunnat vara med om att låta flottan förfalla på ett sådant sätt, som nu tycks vara meningen.

Kungl. Maj:t har i år till krigsfartygsmateriel begärt ett anslag av 2 ¹/₂ miljoner kronor. Av dessa 2 ¹/₂ miljoner kronor skola 1,050,000 kronor avsättas till en fond, som först framdeles skall komma till användning. Det synes emellertid vara orimligt, att göra avsättningar för framtiden, när hela nybyggnadsanslaget icke är större än det, som nu äskats, såvida man nämligen verkligen har tänkt sig, att vi skola kunna upprätthålla flottan i det skick, vari den nu är och under de senaste åren varit. Det har nu gått många år sedan vi byggde vår senaste pansarbåt, och det är alldeles tydligt, att på de åren har flottan råkat i ett ganska stort förfall. Det kan inte hjälpas, att man måste konstatera detta. Under de vinterövningar, som flottan nyligen haft, har det också visat sig, i vilket skick den i själva verket befinner sig. Man har visserligen försökt dölja, att det var båtar, som måste gå in i lä för Öland för att icke göra haveri, men sådana saker kunna icke döljas utan skola ovillkorligen och måste komma fram för offentligheten. Och de personer, som vilja försöka dölja detta, måste också bära ansvaret för vad följderna kunna bli, om vi en gång komma i det allvarsamma läget, att flottan behöver användas till fosterlandets försvar.

Nu ha åtskilliga motionärer begärt en ökning i detta anslag, de ha nämligen föreslagit en summa av 5,550,000 kronor. Härpå ha emellertid icke ens vi reservanter kunnat gå med, utan vi ha nöjt oss med att föreslå ett auslag av 4,050,000 kronor. Av dessa 4,050,000 kronor skulle 2,500,000 kronor användas till påbörjande av en första klassens pansarbåt, 750,000 kronor till påbörjande av en jagare, 650,000 kronor till nybyggnad av en andra klassens undervattensbåt och 150,000 kronor till ombyggnad av undervattensbåten nr 1. Man har väl rätt att tycka, att detta icke kan vara för mycket. Man måste väl inse, att någonting dock måste göras, ifall vi skola kunna i någon mån uppehålla vår flottas stridsvärde. Nu resonerar herr sjöministern på det sättet, att man icke får göra någonting, som kan föregripa resultatet av försvarsberedningarnas arbete, utan flottan skall tillsvidare bibehållas i den ställning, vari den befinner sig. Ja, men, mina herrar, flottan är icke längre i samma läge som vid försvarsberedningarnas tillsättande, den besitter icke för närvarande samma stridsvärde, som den hade, då herr sjöministern tillträdde sitt ämbete. Det är ju alldeles klart, att den tvärtom, till följd av bristande nyanskaffning, har försämrats i så betydande grad, att man knappast kan göra någon jämförelse mellan då och nu. När man vet, att en pansarbåts livslängd i andra mariner i regel icke beräknats till mer än 20, högst 25 år, så kan man ungefär tänka sig, vilket stridsvärde våra äldsta pansarbåtar nu skola ha.

»Svea» byggdes, som herrarna veta, år 1886, och denna pansarbåt kan följaktligen omöjligen för närvarande ha så stort stridsvärde, som ett krigsfartyg i första linjen bör ha.

Jag kan alltså icke hjälpa, att jag nödgas vara med på reservationen, och jag får verkligen för min del säga, att, hur man än vill dividera och dela, så vill jag icke påtaga mig någon del av det ansvar, som måste drabba dem, vilka äro med om att avslå alla anslag till pansarflottans underhåll. Det kan hända, den dag, då det på allvar gäller, att även ett »divisionsansvar» blir ganska kännbart för dem, som skola bära detsamma. Jag undrar, hur herr sjöministern skulle känna det, ifall vi en vacker dag skulle få anledning att på allvar begagna vår flotta? Och man kan också undra, hur herr sjöministern, med vetskap om det skick, vari såväl vår flotta som vårt kustförsvar befann sig, kände det i höstas, när en sådan ödesdiger situation syntes ganska nära, och han nödgades att utrusta den materiel, som vi ha. Det gick visserligen över den gången och *kanske* går det över även nästa gång. Men därom veta vi intet, och det är därför nu icke tid att göra ytterligare uppskov med dessa åtgärder till bevarande av vår flottas stridsvärde.

Jag yrkar bifall till reservationen och avslag å utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Jeansson* i Kalmar, *Westman*, *Holmdahl*, *Sommelius*, *Indebetou*, *Lithander*, *Lorentzon*, *Vennersten*, *von Hofsten*, *Ekerot* och *Jönsson* i Boa.

Herr Hildebrand: Den föregående talaren har redan framhållit en del skäl, som göra det nödvändigt för oss, som anse ett förnyande av pansarbåtsmaterielen icke blott önskvärt utan för rikets säkerhet nödigt, att här uttala oss.

Det var nog många i denna kammare, som, när motionerna framburos, ansågo, att det var mindre nödvändigt och kanske till och med en smula löjligt att återigen taga upp frågan om pansarbåtsbyggandet. Och må så vara, att vi kanske här i dag tala för döva öron, må så vara, att röstsiffrorna bli av det slaget, att vi icke kunna få vår mening fram — för oss, som burit fram motionerna, har det dock känts som en tvingande nödvändighet, ja, såsom vår skyldighet att till Riksdagens, till denna kammares omprövning lägga fram frågan om snara och kraftiga åtgärder till pansarflottans förnyande. Vi skulle dock helst ha sett, att våra motioner varit onödiga. Vi skulle gärna ha givit Kungl. Maj:ts regering det stöd, som vi kunnat, om vi i en kungl. proposition funnit tillräckligt talande bevis för en positiv försvarsvilja, framträdande i förslag till Riksdagen om anslag till pansarbåtsbyggande genast och med tillräckliga belopp. Men en sådan situation har alls icke inträtt.

Ang. krigs-
fartygs-
materiel.
(Forts.)

Ang. krigs-
fartygs-
materiel.
(Forts.)

Och dock är sannerligen ställningen ute i världen sådan, att det förefaller som ett obegripligt lättsinne, att icke regeringen har tillstyrkt Kungl. Maj:t att lägga fram en i denna punkt helt annorlunda beskaffad proposition, än den som verkligen kommit till synes. Den stora världen utanför har de senaste månaderna varit i en spänning som icke under långa tider förut. Först hade vi det italiensk-turkiska kriget och sedan Balkankriget, och oupphörligt har det gått rykten, och har hot framkommit och stormaktsförvecklingar. Vägsvallet utifrån det politiska världshavet har nått fram ända till våra kuster, såsom ej minst framgått av de mera tillfälliga försvarsåtgärder, som Kungl. Maj:t vidtagit. Telegrafien bringar oss också oavlätligt nya bud om rustningar. England ökar sin flotta, Frankrike och Tyskland ha tagit upp oerhörda försvarskrav. Det går en våg av iver över världen för att varje land skall stå allt starkare gentemot andra. Men vi här i Sverige, ja, vi skola utreda och utreda under år efter år, och under tiden skall det minsta möjliga verkligen utföras. Frånsett en del tillfälliga åtgärder, som jag nyss erinrade om, föreslår vår regering uppskov beträffande de viktigaste anstalter, som här kunna komma i fråga, ty dit tillåter jag mig räkna ett positivt beslut om pansarbåtsflottans förnyande.

Hur ställer sig den mån, som vid Konungens rådsbord är, *borde* vara den främste målsmannen för vårt sjöförsvar? Jo, han uttalade förra året till Första kammarens protokoll — och genljöd därav förekommo även i denna kammare — att försvarsfrågan eller frågan om vår pansarflotta är övervägande och till största delen endast *en ekonomisk fråga*. Vad andra makter anse sig böra vidtaga till sitt försvars stärkande, de tekniska omvälvningar på sjökrigsvetenskapens fält, som oupphörligt äga rum, allt detta ligger för vår sjöminister först i andra planet. För honom är det hela i främsta rummet en ekonomisk fråga, och den skall utredas med hänsynstagande till vad, som kan krävas på alla andra statslivets områden. Man bör härmed jämföra den finansplan för folkpensioneringen, som framlagts, där vår regering gått en helt annan väg och helt enkelt tagit för givet, att ökade utgifter av mera ordinarie slag skola täckas av ökade inkomster av vanligt slag, och att man därför vid uppgörandet av finansplanen för folkpensioneringen endast behöver påvisa nya inkomster, som täcka dessa nya utgifter. Helt annorlunda behandlas försvarsfrågan ej minst av sjövapnets målsman vid rådsbordet. För honom är detta en så invecklad ekonomisk fråga, att han där behöver veta vad domänstyrelsen, vad *varje* styrelse och *varje* verk i landet kan behöva under de närmaste åren, innan han kan bestämma sig för vad han skall tillstyrka Konungen att fatta för beslut rörande vår pansarbåtsflotta.

Försvarsberedningarna arbeta år efter år, men det var väl ändå icke många, åtminstone av dem, som önskade få fram för-

svarsberedningarnas arbete, som, när dessa försvarsberedningar började, tänkte sig, att deras arbete den dag som är skulle ligga så ofullbordat, som det tydligen gör. Under förra Riksdagen, synes det mig, var den ståndpunkt, som regeringen och regeringspartierna intogo, i viss grad mera förklarlig än vid denna Riksdag. Då hade försvarsberedningarna nyss börjat sitt arbete, och man kunde ju alltid tänka sig möjligheten av att ett positivt förslag skulle föreligga till 1913 års Riksdag. Nu har ännu ett år gått och ännu finnes ingenting positivt i frågan. Men därtill kommer, att det just är under det senaste året, som världshändelserna sannerligen borde ha givit oss här i landet en upprekning av det slag, att en kungl. proposition, vad beträffar nyanskaffning av pansarbåtsmateriel, aldrig borde ha kunnat komma fram i det skick, vari den nu framlagts. Nog borde dessa världshändelser ha påvisat, att fredens tid är förbi, nog borde de ha kunnat klargöra, att det icke duger att utreda och utreda hur länge som helst, utan att det är positiva beslut, kraftiga beslut, som erfordras. Ty ställer sig saken verkligen så, att varje folk för närvarande lever sitt eget liv, så nog är det för att förgöra andra folks fria liv.

*Ang. krigs-
fartygs-
materiel.*
(Forts.)

Vårt land har längre kust än de flesta andra, vårt land är mera utsatt än de flesta andra för angrepp över havet. Vårt land borde väl därför i högre grad än de flesta andra ha behov av en stark flotta, framför allt en flotta med ett gott stridsvärde. Men vår flottas stridsvärde var större för några år sedan än nu, och dess stridsvärde förminskas år efter år. Och under tiden skola endast utredningar pågå och för övrigt jämförelsevis mycket små belopp avsättas till ett framtida pansarbåtsbyggande. Och när det har talats om flottans effektivitet, då har sådant kunnat inträffa, som att chefen för sjöförvarsdepartementet under förra Riksdagens debatt i Första kammaren — tydligen med en axelryckning — frågade: »Vad är effektivitet?» Det framstod för honom ungefär som en vetenskaplig diskussionsfråga, där man kunde ha olika meningar. Men att sjöförsvarets målsman här skulle behöva vidtaga några verkliga åtgärder för att flottan skulle få den effektivitet, som landet kan behöva, ja därom finnes mycket litet i hans anförande. Det var de ekonomiska synpunkterna, som skötes fram.

Den ståndpunkt, som Kungl. Maj:ts regering i detta spörsmål intager, den vore förklarlig, om regeringen trodde att ett krig vore otänkbart. Jag hörde för en stund sedan en ledamot i denna kammare enskilt anmärka, att vi ha haft fred i 100 år, och då finnes ju ingen anledning att tänka sig, att vi icke skulle ha fred nästa 100 år. Har man den uppfattningen, ja, då förstår jag, att pansarbåtsflottans stridsvärde icke synes behöva hållas uppe, och att man icke behöver bråka mycket med nyanskaffningar. Men då är det ju inkonsekvent att närmare ut-

Ang. krigs-
fartygs-
materiel.
(Forts.)

reda frågan. Då kommer man över till den rent försvarsnihilistiska ståndpunkten. Den ståndpunkten vill principiellt regeringen icke intaga. Men hur kan det då vara förklarligt, att regeringen ställer sig så, som den nu gör i fråga om vår flottas förnyande? Detta synes vara oförklarligt, och man finner ju, att icke endast en liberal tidning som Aftonbladet har tillstyrkt reservationen vid denna punkt utan att även Stockholms-Tidningen, som ju annars står regeringen ganska nära, i dag ganska bestämt anmärkt på, att icke åtminstone en jagare begärts, och att icke det belopp, som skall avsättas för framtida byggande, blivit avsevärt mycket högre än det, som föreslagits i statsverkspropositionen.

På ett par håll, där man dock är van att tänka konsekvent och se något framåt, ävenledes där finner man den hållning, som regeringen intager, alldeles oförklarlig. Det har väl dock alltid erkänts, att det är en primär statsuppgift att värna landet och tillgodose dess försvar. Denna uppgift måste ständigt taga nya former, och rent principiellt har även från regeringshåll förklarats, att naturligtvis behöver vårt land en sjöduglig pansarflotta. Men varför icke då draga lärdom av världshändelserna runt omkring oss? Vad vi sett, särskilt under Balkan-kriget, är ju, att en oerhörd snabbhet i angrepp är nödvändig från angriparens sida för att från början rycka till sig ledningen, och att en försvarare, som icke lika hastigt kan bli klar med sitt försvar, har ända från början kommit i en oerhörd ogynnsam ställning. Ligger icke häruti en den allvarligaste maning till ett mindre land att ha sina försvarsåtgärder så beskaffade, att man kan vara klar till försvar på kortaste möjliga tid? Men härtill höra icke endast för övrigt mycket berömvärda ansträngningar att anskaffa en del persedlar, utan hit höra även och i allra främsta rummet åtgärder, för att vår flotta skall vara sjöduglig och stark och klar till strid.

Förr i världen, när »Svea» byggdes, och »Svea»-typen kom till, då levde man i den uppfattningen, att ett sjökrig icke gärna kunde förekomma vintertiden. Det är också därför, som »Svea» och »Svea»-typen blivit av det slag, att, som vinterövningen visat, den icke lämpar sig för stormiga tider under vintern. Under förra årets debatt i Första kammaren påpekades, att båtarna av denna typ voro behäftade med stora brister. Detta bestreds av sjöministern, men han förklarade, att han skulle låta anordna en utredning i saken. Ja, hava icke vinterns övningar varit den bästa praktiska undersökning, man kunnat tänka sig? Och har icke den slutat med att underkänna dessa båtars sjövärdighet vintertiden? Och borde icke även häruti ligga en allvarlig maning till regeringen att söka tillse, att dessa båtar kunna föras över till andra linjen och att andra båtar kunna rycka upp i stället?

Ang. krigs-
fartygs-
materiel.
(Forts.)

Redan innan man gjort denna erfarenhet, kunde man hänvisa till, att dugliga, krigsdugliga, pansarbåtars livstid i första linjen endast borde vara 20—22 år. Och med ledning av denna beräkning kommer man till, att redan år 1920 skulle endast hälften av vår pansarflotta kunna ligga i första linjen, och att år 1925 blott den då 18-åriga »Oscar II» skulle höra dit. Dessa allvarliga beräkningar bliva, som sagt, ännu allvarligare efter vinterns erfarenheter med »Svea»-typen.

Nu kanske sjöministern skulle invända: »Ja, men jag har ju tillstyrkt, att det skulle anskaffas icke mindre än två undervattensbåtar, när de militära myndigheterna endast begärt en.» Påminner icke undervattensbåtsprogrammet om den tid, då man icke tänkt sig möjligheten av ett sjökrig på vintern? Hur skall det vara möjligt för undervattensbåtarna att taga sig fram bland is eller i stormigt väder? Det är i båda fallen otänkbart. Undervattensbåtarna ingå som ett förträffligt och nödvändigt led i sjöförsvaret, men att lägga huvudvikten vid dessa och skjuta undan andra är väl ändå att utgå från föråldrade principer. Det innebär väl också att här komma fram med ett program, som icke stöder sig på några sjömilitära auktoriteter, därest det icke finnes något hemligt utlåtande, som är för Riksdagen obekant.

När det då blir fråga om, att det snarast borde byggas pansarfartyg, kommer man ju till typfrågan, och det är ju den, som ofta skjutes i förgrunden. Jag är varken kompetent eller hågad att här ingå närmare på typfrågan. Jag vill endast såsom ett faktum utgå från, att pansarbåten »Sverige» är under byggande, och att det väl då skulle vara nyttigt, mycket nyttigt och önskvärt att få två sådana båtar till, d. v. s. att få en hel division av samma typ. Gåvan, pansarbåtsgåvan, mottogs av regeringen under den uttryckliga förutsättningen, att denna båt icke skulle behöva tvinga fram andra av samma typ. Detta är naturligtvis riktigt. Något nödtvång finnes icke, något villkor har icke förbundits med gåvan. Men nog är det väl tämligen klart ändå, att, så länge typfrågan icke blivit avgjord men ett nyanskaffande är nödvändigt för landets säkerhet, så erbjuder sig detta som det närmaste, att nya pansarbåtar, de närmaste, byggas av samma typ som den, vilken nu är under byggnad. Detta borde väl ändå kunna vara en självklar sats. Typfrågan borde därför kunna skjutas undan, och hela frågan ställas på den bas, där den bör stå, så att den kan formuleras så: »Vill man bidra till ett positivt ökande av sjöförsvaret, vill man vara med om en nyanskaffning av pansarbåtar för att motsvara det förringande av stridsvärdet hos vår pansarflotta, som årligen sker och årligen fortsättes?» Det är denna allvarliga fråga, som i dag framställs icke blott till varje parti, även om partiorder utfärdats, utan till varje riksdagsman.

Nu invändes ofta, särskilt när man talar om de oroliga

Ang. krigs-
fartygs-
materiel.
(Forts.)

tiderna: »Men det åtgå ju flera år att bygga en pansarbåt, och därför kan man icke få den klar under den oroliga tid, som just nu är för handen.» Ja, naturligtvis åtgår det flera år att bygga en pansarbåt. Men för varje år, som påbörjandet uppskjutes, måste man lägga till ett år till pansarbåtens avslutande. Men det är icke blott detta, som är av vikt att framhålla, utan även att ett positivt beslut om byggande av nya pansarbåtar innebär ett uttryck av försvarsvilja från Riksdagens sida, från statsmakternas sida, vars värde icke får underskattas. Pansarbåtsinsamlingen visade icke blott, att det finnes pengar i landet att på frivillighetens väg bekosta en stor pansarbåt, utan att det fanns försvarsintresse och försvarsvilja utbredda i vidare kretsar, än någon i förväg hade vågat tänka sig. Det är detta, som nog har imponerat i utlandet mera än själva båtens anskaffande. Men den goda och lyckliga verkan, som framkallats därav, den sättes på spel, om statsmakterna sedan visa likgiltighet, och om icke den frivilliga pansarbåten kan snarast efterföljas av andra, byggda med statens medel. Ett positivt beslut om en pansarbåts byggande innebär icke blott att en pansarbåt kan bli färdig tidigare, utan innebär även, att man här från Riksdagens sida visar, att Sverige är ett land, som vill försvara sig, och att alla makter få räkna med, att en försvarsvilja, som tager sig ett kraftigt, positivt uttryck i anslagsbeviljande, helt säkert också tager sig kraftiga, positiva uttryck, om landet blir angripet. Det är häruti icke minst, som frågan har sin stora betydelse, och det synes mig vara oerhört lättsinnigt av den nu sittande regeringen och av dess parti att nu icke gå med på en förnyelse av pansarbåtsmaterielen i överensstämmelse med reservanternas förslag. Här kan naturligtvis hänvisas till majoritet vid gemensamma voteringar, och det kan hänvisas till, att den åsikt jag här förfäktat antagligen är dömd i dag, men det finns en annan domstol än den, som tager sig uttryck vid denna Riksdag i gemensamma voteringar. Det är framtidens domstol. De åsikter, som här framföras, den motställning, som vi här se, kommer fram inför den domstolen. Om reservationen i dag förkastas av denna kammare, om den förkastas vid de gemensamma voteringarna, då stå vi motionärer, reservanter och de ledamöter, som rösta för reservationen, såsom åklagare inför framtidens domstol, och inför den domstolen är det regeringen och regeringspartiet, som står såsom svarande part. Vål vore, om icke framtidens dom, på grund av vad som kan hava inträffat under mellantiden, måste bli alltför hård.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till reservationen.

Herr vice talmannen, som under sistnämnda anförande övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, gav härefter ordet till

Herr Nilson i Örebro, som yttrade: Herr talman, mina herrar! »Vårt land har längre kuster än något annat land; födenskull behöver det en stark flotta, sjöduglig och klar till strid.» Det var en sats, som återkom i den föregående ärade talarens anförande. Samtidigt erinrade han därom, att Sveatypen konstruerades utan tanke på, att flottan skulle gå till strid om vintern. Jag ber då att i det sammanhanget få rikta en fråga till honom, vilken regering det är, som på allvar upptagit vinterövningsproblemet.

*Ang. krigs-
fartygs-
materiel.
(Forts.)*

»Vårt land har längre kuster än något annat land.» Ja, det är riktigt. Men vårt land är också ett jämförelsevis litet land. För en jämförelsevis liten nation med begränsade resurser, som under en följd av år låtit sitt sjöförsvaret svälla ut på bredden, därigenom att flottan ökats med nybyggda fartyg, utan att de gamla utrangerats, kommer obönhörligen den tidpunkt, då man nödgas inse ohållbarheten i det följda systemet. Man finner då, att det skulle varit lyckligt, om en klokt och efter landets förhållanden och möjligheter väl avpassad nybyggnadsplan för flottan varit uppgjord. Men är det så, då synes det härav allenast följa, att vi böra inrikta våra strävanden på att få en sådan nybyggnadsplan till stånd. Det spörsmålet har upptagits av den nu sittande regeringen, och att regeringen ännu icke har hunnit åstadkomma en sådan nybyggnadsplan förefaller mig dock, som om ingen borde kunna klandra alltför mycket, i betraktande av den korta tid som regeringen suttit.

Då så emellertid icke kunnat ske, har regeringen framlagt förslag till förbättringar på de områden av sjöförsvaret, där man icke behöver befara något som helst föregripande av en blivande nybyggnadsplan. Sålunda har det äskats medel för påskyndande av undervattensbåtbyggandet. Vidare har det äskats avsevärda belopp — ej mindre än 1,264,100 kronor, varav 407,050 kronor skulle anvisas på nästa års stat — till minförsvarets stärkande. Bemärkas bör, att den grenen av sjöförsvaret synes ha varit något åsidosatt, enär av nyss anförda belopp en summa av 126,600 kronor ansågs under i höstas rådande oroliga förhållanden böra *omedelbart* anskaffas genom anlitanande av det mindre kreditivet. Minförsvarets förbättrande är således i hög grad pressant, och till dess betydelse i försvarshänseende skall jag återkomma något längre fram.

Till undervattensbåtarnas betydelse för ett litet lands försvaret hade den föregående ärade talaren icke något stort förtroende, och han påstod även, att ingen sjömilitär auktoritet förordar undervattensbåtar. Jag erinrar mig härvidlag, hurusom då 1906 års regering icke framlade något förslag det året till anskaffande av undervattensbåtar, av den anledningen att den typ, för vilken vi då hade gått in och av vilken vi hade en, ansågs böra underkastas en viss revision, en motion väcktes i denna kam-

Ang. krigs-
fartygs-
materiel.
(Forts.)

mare om anvisande av 1,000,000 kronor till fortsatt byggande av undervattensbåtar av den typen. Motionen avstyrktes av statsutskottet. Det uppstod härom en debatt i Första kammaren, och det var en ärad talare där, som yrkade bifall till motionen. Av hans anförande skall jag tillåta mig att göra ett litet referat. Efter en erinran om, att undervattensbåtarna av 1902 års sjökrigsmaterielkommitté framhållits vara *den svages vapen mot den starke*, att *undervattensbåtarna särskilt i vår skärgård vore av betydelse*, och att 1903 års Riksdag beslutat byggande av en sådan båt, Hajen, så övergick talaren till en redogörelse för, hur det var ställt i främmande mariner. Han redogjorde därvid för den i Frankrike använda större typen med ända upp till 400 tons deplacement och för den mindre om 107 till 120 tons deplacement; han påvisade vidare, huruledes även England, Ryssland, Italien och Förenta staterna byggde undervattensbåtar. Han ansåg sig däri ha ett påtagligt bevis för deras användbarhet. Undervattensbåtarnas stridssätt var sådant, att det just ådagalade *lämpligheten särskilt för oss att ha sådana båtar*. Då de större nationerna, vilka äro hänvisade till offensivt sjöförsvär, hålla sig med undervattensbåtar, vore det väl ändå viktigare för oss att hava dem, då vi äro hänvisade till ett defensivt sjöförsvär. Därvid skulle vi alltid komma att taga nytta av mindre båtar, ty de lämpa sig särskilt väl för skärgårdsförsvär.

Nu vet jag icke, om herr Hildebrand tillerkänner den talaren någon auktoritet, men jag ber kammaren att i det fallet giva sitt omdöme, då jag meddelar, att den, som talade på detta sätt, var herr Arvid Lindman.

Det vill således förefalla mig, som om man från det hållet borde vara tillfreds med, att det nu artar sig till att bli något större fart i vårt undervattensbåtbygge. Och de medel, som regeringen äskat och statsutskottet *nu* tillstyrkt, avse en *bättre typ* än den, som *då* förordades.

Jag nämnde för en stund sedan något om det belopp, som av regeringen äskats till stärkande av minförsvaret. Det faller visserligen icke under denna punkt, men jag skall med herr talmannens benägna tillstånd tillåta mig att uttala mig något jämväl därom.

Beträffande minförsvarets förbättring uttalar 1907 års försvarskommitté i sitt år 1910 avgivna betänkande, att en fortsatt utveckling av minvapnet uti av chefen för flottans stab angiven riktning skulle avsevärt stärka vårt sjöförsvär, varför det vore önskvärt, att medel härför under den närmaste tiden bereddes och att minerings-, båt- och sjöbevakningsmateriel i huvudsaklig överensstämmelse med kustförsvarskommissionens förslag borde anskaffas till sådan omfattning, att materielen kunde inrymmas å ett hjälpminfartyg. Men då under senaste 5 åren handmin-

materiel anskaffats för 850,000 kronor och medel därjämte beviljats till ett minfartyg och Riksdagen därmed erkänt minvapnets betydelse, så synes kommittén härmed vara tillfreds och gör icke framställning om något som helst medelsbelopp. Märk utgångspunkten! Under de *senaste fem åren* hade anslag beviljats till ett belopp av 850,000 kronor, och det ansågs då vara av så pass stor betydelse, att man icke behövde göra någon särskild framställning om ytterligare medel härtill. Men *två år efteråt* anser sig Kungl. Maj:t böra anlita det mindre kreditivet för minförsvarets stärkande.

Vad säger då chefen för flottans stab om minvapnet i det av försvarskommittén åberopade yttrandet? Jo, han påvisar med stöd av erfarenheterna från rysk-japanska kriget, att *minan vore ett vapen, vars fruktansvärda verkningar givit detsamma en framskjuten plats bland stridsmedlen till sjöss*, och då minan vore ett jämförelsevis billigt vapen, vars moraliska verkan kunde anses vara minst lika stor som dess av erfarenheten bekräftade *effektivitet*, förefunnes för oss all anledning att ytterligare förkovra och utveckla densamma. 1906 års sjökrigsmaterielsakkunniga erinra också om, att minan genom erfarenheterna från ostasiatiska kriget vunnit en framstående plats. Minans stora betydelse för krigföringen till sjöss hade *föret varit insedd* men *under sagda krig blivit bevisad*. Japan hade också med stor omsorg förberett och utfört sitt minförsvar. Den japanska kustens geografiska beskaffenhet, med sin skärgårdsterräng, erinrade starkt om vår egen. Minan vore ett vapen, som kunde användas både för defensiven och offensiven. I sistnämnda hänseende krävdes emellertid särskilda fartyg: minfartyg. Vi hava nu ett sådant: Clas Fleming.

I detta sammanhang må nämnas, att jag i facklitteraturen sett uppgivas, att minan i rysk-japanska kriget åstadkom *större* materiell skada än torpederna, ja till och med än artilleriet. Faktum är, att de två japanska slagskepp, som under kriget gingo till botten, gjorde det på grund av minor. En mina var det också, som sänkte amiral Makaroffs flaggskepp med hela hans stab och besättning. I betraktande av hans erkänt stora duglighet anses hans förlust vara av nästan avgörande betydelse för sjökrigets utgång.

Jag har velat anföra detta dels för att betona, att åtgärder äro vidtagna i ändamål att fylla vissa betänkliga brister i våra nuvarande försvarsanordningar, och dels för att påvisa, att de vidtagna åtgärderna synas vara kloka och välbetänkta.

Det är nu alldeles uppenbart, att ingen kan tänka sig, att ett sjöförsvar allenast kan baseras på min- och torpedbåtsförsvar. Att torpedbåtarna behöva stöd av pansrade artillerifartyg, därom lärer väl inom denna kammare icke råda något tvivel. Men innan försvarsberedningarna äro på det klara med typen och an-

Ang. krigs-
fartygs-
materiel.
(Forts.)

talet, får den föregående ärade talaren ursäkta mig, att jag åtminstone icke anser det lämpligt att anslå medel till artillerifartyg av en typ, som skulle draga så höga kostnader, att de måste ingiva de allvarligaste betänkligheter, om man än är en varm vän av ett väl organiserat sjöförsvär. Jag ber att få erinra om, att det *icke rör endast eit nybyggnadsproblem* utan även ett *bemanningsproblem*. Nog torde det gå för sig att få officerare och underofficerare, men det är icke nog härmed, utan det behövs också manskap, och de höga vakanssiffrorna bland manskapet synas ådagalägga, att det här är betänkligt att gå fortare fram, än att man hinner följa med och anskaffa tillräckligt med manskap.

Slutligen vill jag något stanna vid *förnyelseproblemet*, som ju är det spörsmål, som det här närmast är fråga om. Då det nu under ett års tid har talats så mycket om flottans förfall, torde det böra erinras om, att varken under amiral Dyrssens eller greve Ehrensvärds statsrådstitid byggts något som helst pansarfartyg. Hela den taktik, som går ut på att göra den *nuvarande* regeringen ansvarig för det svaghetstillstånd, i vilket vår flotta säges befinna sig, synes mig i viss mån feladresserad. Under den tid av 1½ år, som den nuvarande regeringen har suttit, har väl icke sådant förfall kunnat inträffa, som man dagligdags hör talas om. Jag vill icke yttra mig om, i vad mån detta tal är berättigat, men är det berättigat, bör *ansvaret bäras av dem, som under längre följd av år varit de ansvariga för flottans materiel*. Det är *bristen på en verklig flottplan, som med hela sin styrka träder i dagen*. Riksdagen har inbjudits att bygga fartyg efter fartyg, utan att Riksdagen fått besked om det ekonomiskt sett grundläggande spörsmålet för vår flottplan, *flottans storlek och sammansättning*. Kravet att få besked härom för att kunna överblicka den ekonomiska konsekvensen har avfärdats med, att man gör så gott man kan.

Den punkt, som nu är föredragen, rör sig som sagt om flottans nybyggnadsproblem. Kungl. Maj:t har för detta ändamål icke äskat medel till något annat direkt nybyggnadsändamål än undervattensbåtar; orsakerna härtill finnas angivna i statsrådsprotokollet, och statsutskottet har funnit dem bärande. Reservanterna vilja emellertid, att Riksdagen skall besluta sig för att fullfölja en flottbyggnadsplan efter den omdebatterade F-typen. *Två* nya sådana båtar böra till en början anskaffas, anse de militära myndigheterna. Reservanterna åtnöja sig med *en*, men huru många skola därefter anskaffas, frågar man sig. Därpå lämnas icke något som helst svar. År 1911 fanns i statsutskottets utlåtande angivet en åtta, inom parentes, d. v. s. två divisioner om fyra fartyg, och det torde fortfarande vara minimisiffran. Eit svar på den saken är dock av grundläggande betydelse för att kunna beräkna kostnaderna för såväl bemanning

som förnyelse. Beträffande nu förnyelsespörsmålet fördes hösten 1911 en ganska upplysande debatt om den saken i ett par i Stockholm utkommande tidningar med kaptenen vid flottan Erik Hägg som målsman för flottan. Ur debatten kristalliserades så småningom fram en flotta, bestående av 8 båtar av F-typen, 12 jagare, 30 I klass torpedbåtar och 20 II klass torpedbåtar samt undervattensbåtar, minfartyg m. m. Nu beräknas ett pansarfartygs livslängd i första linjen till 20 år. Följaktligen säger sunda förnuftet, att pansarfartygsmaterielen måste med $\frac{1}{20}$ årligen förnyas för att kunna bibehållas. Jagare och I klass torpedbåtar i första linjen beräknas ha en livslängd av 16 år, och följaktligen måste dessa förnyas med $\frac{1}{16}$ om året; och II klass torpedbåtar, som endast avses för andra linjen, beräknas ha en livslängd av 20 år och behöva alltså förnyas med $\frac{1}{20}$ årligen. Kapten Hägg sökte emellertid med sina högre matematiska kunskaper leda i bevis, att pansarbåtarna icke behövde förnyas med mer än $\frac{1}{30}$ om året, enär de under 10 år skulle tillhöra andra linjen o. s. v. i samma stil. För en var, som kan säkert räkna endast med de fyra enkla räknesätten, är det emellertid alldeles oväderläggligt, att om man vill på en given punkt upprätthålla en viss effekt, så måste effekten årligen ersättas med samma värde, som den årligen förminskats med. Förintas nu effekten i den givna positionen under 20 år, så följer härav, att om man vill upprätthålla effekten vid oförminskad styrka, måste $\frac{1}{20}$ av den totala effekten årligen förnyas. Nåväl, hur skulle nu förnyelseproblemet ställa sig med den flotta, som jag förut har skisserat? Jo, på följande sätt: Åtta pansarbåtar av »Sveriges» typ torde man icke beräkna kunna erhålla för lägre kostnader än 15 miljoner kronor för en var, d. v. s. 120 miljoner kronor. $\frac{1}{20}$ därav gör 6 miljoner kronor. 12 jagare för $1\frac{1}{2}$ miljon kronor var gör 18 miljoner kronor, och $\frac{1}{16}$ av det beloppet gör 1,120,000 kronor. 30 I klass torpedbåtar anses kräva en anskaffningskostnad av tillsammans 13,1 miljoner kronor, och $\frac{1}{16}$ därav gör 820,000 kronor. 20 II klass torpedbåtar kräva en total nyanskaffningskostnad av 4,600,000 kronor och $\frac{1}{20}$ därav gör 230,000 kronor. Undervattensbåtarna anses kräva en årlig förnyelsekostnad av 750,000 kronor, och övriga ny- och ombyggnader 850,000 kronor. Jag får då, mina herrar, en nyanskaffningssumma på ett år av 9,770,000 kronor, eller *praktiskt taget krävs det ett årligt nybyggnadsanslag av 10 miljoner kronor.*

Motionärerna begära nu ett nybyggnadsanslag till flottan — beräknat efter pansarbåten »Sveriges» typ — av 5,550,000 kronor. Reservanterna stanna vid $1\frac{1}{2}$ miljon lägre belopp, såles vid 4,050,000 kronor. Då bör det sägas ifrån, att *varken med av motionärerna ifrågasatta summa eller med reservanternas belopp kan en flotta, vars kärna utgöres av åtta pansarbåtar av »Sveriges» typ, vidmakthållas, om man räknar far-*

Ang. krigsfartygsmateriel.
(Forts.)

Ang. krigs-
fartygs-
materiel.
(Forts.)

tygens livslängd i första linjen till 20 år. Anslagsbeloppen representera mindre än $\frac{1}{20}$ av anskaffningskostnaderna för allenast de åtta pansarbåtarna av »Sveriges» typ. Med ett nybyggnadsanslag av 4 miljoner kronor om året, kan man anskaffa och under 20 år förnya fartyg för en anskaffningssumma av 80 miljoner kronor, d. v. s. fem pansarbåtar och något båtmaterial däröver. Det synes mig gagna till intet att sluta ögonen till för detta sakförhållande. Även flottans målsmän måste komma till insikt, att *i en väl avvägd begränsning ligger en viss styrka, och att gripa efter mera, än man ordentligt förmår omfamna, innebär en given svaghet.* Om man sträcker fötterna utanför täcket kan man, säger ett gammalt ordstäv, lätt riskera att få dem förfrusna. Det känns som en bjudande plikt för mig att betona detta, enär jag funnit, att vederbörande militära myndigheter, med anledning av Riksdagens uttalande därom, att den gamla fartygsmaterielen måtte snarast möjligt utrangeras, icke ställt sig förstående gent emot dessa krav, utan energiskt vidhålla att få ha dem kvar, under det att de samtidigt begära medel till flera nya fartyg. Det senare förstår jag, men det förra begriper jag alldeles icke.

Det förefaller mig som om sjöförsvarets budget hade kommit att bli en stridsäpple. Jag hade verkligen hoppats, att stormen efter fjolårets strid skulle något ha bedarrat, men det hoppet har visat sig bedrägligt. De, som i denna sak hysa olika uppfattning med mig, synas icke vilja veta av någon annan flottbyggnadspolitik än den, som representeras av F-typen. Jag har svårt att fatta kloketen i den ståndpunkten. Vi äro alla besjälade av intresse att värja vårt land och frihet, och vid sådant förhållande vägar jag verkligen vädja till mina motståndares goda omdöme, om de anse sig göra vårt försvar i sin helhet någon verklig tjänst med att så envist fasthålla vid den flottbyggnadspolitik, som representeras av pansarbåten »Sverige.»

Jag ber, herr talman, att få anhålla om kammarens bifall till utskottets hemställan.

Vidare anförde

Herr Jespersion: Såsom motionär i denna punkt skall jag be att få yttra några ord. Anledningen till, att jag velat vara med om förevarande motion om ett högre nybyggnadsanslag än Kungl. Maj:t föreslagit, är den, att jag under arbetet i försvarskommittén kommit till insikt om nödvändigheten av, att vår flotta nybygges kraftigare, än vad Kungl. Maj:t har föreslagit eller rättare sagt egentligen icke alls föreslagit med avseende å nybyggnad av de kraftigare sjöförsvarmaterielen.

Det har ju sagts, att den nuvarande regeringen icke gärna kan läggas till last, att vår flotta är så dålig, som det från många

håll har gjorts gällande. Detta är alldeles riktigt. Men om det dock är konstaterat, att vår flotta är mycket svag och att det uppskov, som föregått den nuvarande tiden i fråga om nybyggandet av densamma — vilket uppskov föranletts därav, att man ville undersöka vilken typ, som man ansåg för våra förhållanden vara den mest lämpliga — jag säger, om man till följd av detta uppskjutande fått vår flotta relativt svag, men de sjömilitära myndigheterna numera nästan utan undantag kommit överens om att den föreslagna F-typen är den för våra förhållanden mest lämpliga som man kan åstadkomma, då menar jag, att regeringen borde hava kommit fram med ett förslag om kraftigare nybyggande. Erfarenheten om att kriget mellan Italien och Turkiet till en väsentlig del berodde på att Turkiet var i avsaknad av en kraftig flotta, manar väl också landets Riksdag att nu sörja för att icke vårt land möjligen kommer i samma predikament som Turkiet vid detta krigsutbrott. Om man kan säga, att i fall Turkiet haft en kraftig flotta, det varit mycket möjligt att detta krig aldrig kommit till, måste man väl också erkänna, att de besparingar, som gjordes av Turkiet i fråga om dess flotta, varit mycket malplacerade besparingar, samt att Turkiet skulle haft en väsentlig fördel därav att i tid hava sett om sitt sjökrigs-material, om man därmed kunnat förhindra det ödeläggande kriget, till följd av vilket krig Turkiet kommit att få utbetala högst väsentligt större kostnader, än om detta krig kunnat undvikas.

Sverige kan naturligtvis aldrig tänka på att hava sin flotta annat än för försvarsändamål och icke till anfall mot en annan makt. Men det är väl dock viktigt, om ett anfall skulle komma ifråga på våra kuster, att vi hava ett sådant sjökrigs-material, som i bästa möjliga mån kan avvärja ett sådant anfall. Tidigare har man ju från politiska motståndare fått höra, att ett nybyggande av pansarfartyg verkar utmanande mot andra länder. Jag tror dock, att detta är en övergiven ståndpunkt; och man ser och hör ju icke detta påstående längre på något håll vare sig i vänsterpressen eller på annat sätt, utan det har alldeles bragts ur världen, sedan även våra grannländer kraftigt tagit itu med att förstärka sitt sjöförsvär och beslutit bygga, i högst väsentlig grad, pansarfartyg och andra försvarsmedel för sjöförsvärets stärkande.

Då man nu säger, att det är mycket ovisst, huruvida den föreslagna F-typen, som vi till följd av vissa förhållanden kommit att få ett fartyg utav, huruvida den typen kan anses vara den bästa — vilket skall undersökas av den nu arbetande försvarsberedningen — så är det väl, såvida denna försvarsberedning skall stödja sig på auktoritativa myndigheter, nästan omöjligt att komma till annat resultat, än att det blir ungefär sådana fartyg som pansarfartyget »Sverige», vilka komma att även fram-

Ang. krigs-
fartygs-
materiel.
(Forts.)

Ang. krigs-
fartygs-
materiel.
(Forts.)

deles byggas. Då det nästan enstämmigt av de sjömilitära myndigheterna framhållits, att denna båt är för våra förhållanden mest lämplig, kan jag icke förstå, huru man skall komma till annat resultat, så snart efter det dessa myndigheter blivit ense om denna fartygstyps lämplighet för våra förhållanden.

Den föregående talaren ansåg, att man icke borde bygga hastigare, än att fartygen skulle kunna bemannas, ty det är ju icke en fördel att hava fartyg, som man icke har manskap till. Jag vill nu erinra därom, att det ju är meningen, att våra äldre nuvarande pansarfartyg skola avföras ur första stridslinjen och överföras till andra linjen, och man kan därför få manskap från dessa till att bemanna de nybyggda fartygen med. Man har sagt — och det har betonats särskilt av den föregående talaren — att om vi skulle nybygga så pass mycket, som det ansetts enligt utredningen kräva, eller omkring $\frac{1}{20}$ årligen, det skulle erfordras så stora belopp, att vi omöjligen ha råd därtill. Men jag undrar dock, om icke i den händelse fara kommer å färde, man å alla håll skulle anse det vara med god hushållning mera överensstämmande att i tid hava sørjt för vårt försvar och därigenom möjligen kunna avvärja den fara, som hotar oss, än om man icke har så, att man kan värja sig på bästa möjliga sätt. Om krigets olycka skulle komma över oss och det skulle visa sig, att till detta i väsentlig grad bidragit vår flottas svaghet, fruktar jag, att den nuvarande ministären och särskilt sjöministern skulle livligt beklaga och djupt ångra, att de icke i tid tillgodosågo kraven på uppehållet och stärkandet av vårt sjöförsvar.

Särskilt tänker jag, att det manskap, som skall tjänstgöra i försvarstjänst å det mindervärdiga sjömaterial, som vi äga, icke skulle med blida känslor bedöma de statsmän, som så illa tillgodosågo landets behov av ett så starkt sjöförsvar, som landets resurser tillåtit.

Herr talman, med den motivering, som jag anført, ber jag att få yrka bifall till reservationen och avslag på utskottets hemställan.

Efter det herr talmannen nu återtagit ledningen av förhandlingarna, yttrade

Herr Thorsson: Herr talman, mina herrar! De talare, som här utvecklade sina skäl för bifall till reservationen, ha i olika tonarter sökt understryka den mer eller mindre vederhäftiga agitation, som satts i gång till allmänhetens förvillande om huru det egentligen står till med vårt sjöförsvar. Den, som något litet har följt med händelserna, kan icke befria sig ifrån den känslan, att det här är iscensatt en systematisk agitation, grundad på att neddraga värdet av de nuvarande krigsfartygen så djupt ned på havsbotten, som det är möjligt att få dem. Och när ett av de allra äldsta krigsfartygen kommit ut för ett miss-

öde, tager man detta till intäkt för att påstå att alla våra pansarfartyg äro odugliga, och säger fortfarande med den gamla kolartron, att det finns ingen räddning för gamla Sverige, om vi icke biträda F-båtsspekulationen, som till följd av de gemensamma voteringarna, herr Hildebrand, kommit att få en sådan framstående betydelse i vår flottpolitik. Och nu är det framtidens dom, som kastas över den gemensamma voteringen, såsom herr Hildebrand uttryckte sig, när han hade ordet, då han sade, att framtidens dom skall fällas över den gemensamma votering, som eventuellt kommer att äga rum i dag. Då kom jag att tänka på hela den långa period, då herrarna voro i besittning av den gemensamma voteringens makt utan att taga hänsyn till, vilka som skulle betala, utan det bara gällde att på gemensamma voteringens maktgrund vräka över oss sådana anslag, att landet nu dignar under de bördor, som blivit en konsekvens därav.

Här tala herrarna om det förfärliga förfall, som vårt sjöförsvaret befinner sig uti; och ni ha hela tiden gått ut därifrån, att pansarfartygens livslängd måste beräknas till minst 20 år. Först 1916 — om jag icke missminner mig — är det en av våra äldre pansarbåtar, som nått denna livslängd, om herrarna nämligen vilja taga någon som helst hänsyn till de förbättringar, som gjorts på dessa båtar. Vad är det då egentligen herrarna jämra sig för? Vi ha ju fått den »signade» F-båten, som skulle utgöra en tröst under väntetiden. Det ser nästan ut, som om ni nu tvivlade på er egen försäkran om F-båtens stora betydelse för sjöförsvaret, efter som sjukan tager sig så hojtande uttryck. Vad har den svenska Riksdagen gjort för att »draga ned» den svenska flottan. Jag använder ordet »draga ned», eftersom detta nu blivit ett slagord. Jo, den svenska Riksdagen har på femton år anslagit i runt tal 47 miljoner kronor till nybyggande av krigsfartygsmateriel. Av dessa 47 miljoner är allt använt med undantag av de sju miljoner, som nu äro reserverade. Sälunda ha vi byggt fartyg för 40 miljoner kronor på 15 år. Men vi ha samtidigt för 10 miljoner förbättrat den nuvarande fartygsmaterielen. Således har svenska Riksdagen i runt tal beviljat 57 miljoner till byggande av nya och förbättrande av gamla fartyg. Men vi hava ett annat anslag, som står i intimt samband med nybyggnadsanslaget. Detta anslag heter flottans nybyggnad och underhåll. Det anslaget själva rubrik leder ju till den tanken, att man även av detta anslag skall i viss mån förnya flottan. Detta anslag har under åren 1898—1907 krävt 16,782,000 kronor i runt tal. Under åren 1908—1913 har sedan detta anslag automatiskt höjts för varje år och i årets statsverksproposition begäres en ökning av detta anslag med 66,000 kronor, så att nu äro vi uppe till 2,728,500 kronor. Ökningen av detta anslag står — säger jag — i intimt samband med beslutet om nybyggnad och anger på ett kännbart sätt, huru herrarna med den

*Ang. krigs-
fartygs-
materiel.*
(Forts.)

Ang. krigs-
fartygs-
materiel.
(Forts.)

gemensamma vöteringsens hjälp hushållat under den tid, ni hade hand om pängarna. Eburu Kungl. Maj:t i år icke avsatt mer än 1,050,000 kronor till framtida nybyggnad, visar det sig, att man ändå icke har kunnat hålla femte huvudtiteln inom samma gränser som förut, utan den visar en tendens till höjning och trots detta komma herrarna i alla fall och vilja till Andra kammarens protokoll göra det påståendet, att här egentligen göres ingenting. Var vilja herrarne egentligen då sluta? Hur många pansarbåtar och hur stora pansarbåtar skola ni ha, innan ni känna er tillfredsställda? Är det då verkligen på det sättet, att det icke finnes någonting annat, som fordras, än pansarbåtar, pansarbåtar, pansarbåtar och åter pansarbåtar?

Herr Hildebrand betonade synnerligen starkt, att det hade blivit ett axiom, att vi skulle ha pansarbåtar av »Sveriges» typ. Nej, *det är icke ett axiom ännu*. Herrarna ha icke lyckats få det därhän ännu. Det är kanhända ledsamt från er synpunkt, men ni ha likväl ännu icke fått det därhän, och jag hoppas, att ni aldrig skola komma dit heller.

1907 års kommitté — det har ju framhållits förut här — har tänkt sig byggandet av en pansarbåtsflotta på två divisioner F-båtar, för vilka nybyggnadskostnaden skulle gå till 100 miljoner kronor, fördelade på en jämförelsevis kort tid. Ja, detta är ju en ren kostnadsberäkningsfråga: kunna vi beträda denna väg och antaga denna hushållsplan för flottans nybyggnader? Det har ännu icke blivit ett axiom, att vi kunna göra det, herr Hildebrand, och det finns ännu en mycket stor majoritet i riket, vilken icke tror på detta axiom.

Vidare sade herr Hildebrand, att pansarbåtsinsamlingen hade visat, att det icke blott fanns pengar i landet, utan att det även fanns intresse för saken. Nå, men kila på med det då, herr Hildebrand. Det är väl ingen människa, som har hindrat er att samla in medel till denna division. Riksdagen har ju redan fattat ståndpunkt till frågan. Den har ju redan tagit emot den första F-båten, och är det på det sättet, att herrarnes intresse fortfarande är lika brinnande för F-båten, så sätt bara i gång en insamling och ta medlem utav dem, som ha. Men gå inte och samla i torpstugorna, ty där har man så litet att undvara.

Sedan påstod herr Hildebrand, att det efter hans uppfattning skulle vara särdeles lätt sinnigt handlat av den nu sittande regeringen att icke biträda reservationen. Han begär sålunda till och med, att regeringen skall desavouera Riksdagens ståndpunkt i frågan. Det var den nyaste uppfattning av parlamentarismen, som jag hört.

Jag tillät mig betona, att vi med mycket stort lugn kunna avvakta framtidens dom i fråga om den politik, som nu förts i försvarsfrågan, även deras dom, som hysa den ståndpunkten, att det bör anslås det mesta möjliga till dessa ändamål. Från min

utgångspunkt synes det, som om högern icke hade den ringaste anledning att för försvarets skull vara ledsn över, att det sitter en liberal regering vid styret. Ty jag kan för min del icke erinra mig, att det funnits någon tid, sedan jag kom in i och började deltaga i de politiska angelägenheterna, då man jobbat så mycket i försvar som under nuvarande tid. Vi ha haft mobilisering och vi ha haft en synnerligen stor fälttjänstövning, och vi ha haft alla möjliga övningar i avsikt att pröva, vad vårt nuvarande försvar duger till. Det var en militär — jag behöver väl förresten icke säga, att det var en mycket framstående militär — som sade, att vad lantförsvaret beträffar, hade man icke under någon regering förut fått så många utav sina önskingar uppfyllda, som under den nu sittande. Men detta är ju något, som man endast behöver erkänna privat. Offentligen skall man förstås hojta om, att nu är det alldeles orimligt illa beställt. Det är den mest fullständiga ansvarslöshet man kan tänka sig. Ansvarslösheten är nästan rent av satt i system.

*Ang. krigs-
fartygs-
materiel.*
(Forts.)

Nu kom slutligen herr Jespersen och sade, att man skulle skaffa nya fartyg för manskapets skull, för att det icke skulle behöva gå till sjöss med mindervärdiga fartyg — han åsyftade naturligtvis de tre äldsta pansarfartygen, som nu varit ute på vinterövning. Jag frågar då: är det oundgängligen nödvändigt, att man skall skicka ut de allra sämsta fartyg man har, när man skall gå på vinterövning? Man skulle nästan kunna tro, att det ingick i systemet, i de marina myndigheternas sätt att argumentera och att det skedde i syfte, att de skulle få ett bra exempel att komma med, då de förde ut de minst sjövärdiga fartygen på vinterövning, för att kunna peka på resultatet och säga: där se ni, hur dåligt det är ställt.

Frågan rör sig egentligen om, huruvida vi skola gå in för det flottprogram, som skisserades av 1907 års försvarskommitté, eller icke. Ännu är det ju emellertid icke någon fara även från deras synpunkt, som kämpade för F-båten, ty den ha de ju fått, och statsverket får som konsekvens därav bygga en del nya dockor och muddra upp hamnarna och göra det möjligt för denna F-båt att kunna gå fram i förband med andra pansarfartyg.

Jag kan för min del icke finna, att de, som stödjå Kungl. Maj:t i föreliggande fall, kunna taga åt sig den beskyllning, som utav herr Hans Andersson framkastats, att de icke skulle vilja bevilja något anslag till ett pansarbåtsnybygge. Utan det är väl ändå på det sättet, att icke heller de, som nu icke vilja biträda reservanternas mening, ställa sig avvisande mot fartygsnybyggnaderna, men hur dessa fartyg skola se ut, hur stora de skola vara, om den saken skall det naturligtvis bli överläggning i Riksdagen och icke må herrarne tro, att det förhållandet, att man fått fram ett fartyg av »Sveriges» typ, skulle tvinga Riksdagen att fortsätta att bygga fartyg efter dessa riktlinjer. Jag kan för min

Ang. krigs-
fartygs-
materiel.
(Forts.)

del icke komma ifrån, att det finns mycket oäkta uti den indignation, som högern ger uttryck åt i föreliggande fråga.

Det går icke an, såsom herr Hildebrand gjorde uti sitt organ för någon tid sedan, när han skulle karakterisera — jag tror det var finansieringen utav ålderdomsförsäkringsplanen — att ställa i utsikt, att det jämt och ständigt skulle ske en ökning utav försvarsbördan. Ja, där ha vi den gamla taktiken, som ännu vill hålla i sig, när man vill att vi i samma mån som Tyskland, Frankrike och England och alla dessa stora makter efter sina ekonomiska resurser offra på sjöförsvaret och rusta, skola med utgångspunkt från deras rustande överanstränga oss med att försöka följa med på denna väg. Det blir ekonomisk ruin för landet med ty åtföljande försvarssvaghet, ty det blir, såsom jag många gånger förut betonat, så, att vi få beträda lånevägen i en så ofantligt hög grad, att vi, samtidigt som vi bygga pansarbåtar, för att kunna skaffa rörelsekapital till industriens och näringarnas utveckling måste skuldsätta oss i utlandet på ett sådant betänkligt sätt, att vi slutligen, när vi ha den åtrådda pansarbåtsflottan å ena sidan, å andra sidan måste leva på en hel rad av lånehandlingar. Och detta, därom är jag övertygad, är icke rätta sättet att avväga landets försvarsbördor, och jag vågar påstå, att de herrar, som systematiskt genom högerpressen söka missfäktliggöra landets försvar i dess nuvarande skick, äro större försvarsnihilister än de mycket omtalade försvarsnihilisterna på den allra yttersta vänstra sidan. Ni göra er själva skyldiga till misstro mot hela er föregående hushållning genom att fortsätta med denna ansvarlösa politik.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag och hemställer, att Riksdagens Andra kammare fortfarande måtte hävda den politik, som kammaren genom fjolårets beslut gav uttryck åt.

Herr Lundström i Göteborg: Herr talman! Jag vet ju, att det är ett ganska hopplöst företag att inför det kompakta regeringsblocket i denna kammare söka säga något angående det obestriddliga förfall, som hotar vår flotta, då nybyggnaderna icke ske, såsom de borde. Och i mina öron eka ännu de hänfulla skrattsalvor, varmed i fjol orden »historisk ansvarskänsla» och »framtdsdom» möttes. I år ha de återigen på denna plats kunnat utsägas utan att åtföljas av detta ackompanjemang, och kanske i alla fall detta varnar om att det hänt något sedan i fjol, åtminstone att man kanske är något mer betänksam. Det förefaller mig, att det är ett annat eko, som borde i år susa i dessa kammarledamöters öron, och det är ekot av, hur världen runt för närvarande det hamras på alla varv för att bygga nya skepp och stärka andra länders flottor, stora länders såväl som små. Det är icke blott för stormakternas räkning, som det nu

byggs fartyg. Norge, Danmark, Holland, Portugal, Grekland — för alla dessa länders räkning hamras nu också på varven, och deras flottor icke blott upprätthållas utan ökas i ett procenttal, på vilket även den djärvaste anslagsäskare inom vårt förkättrade parti icke skulle våga här i denna kammare tänka.

*Ang. krigs-
fartygs-
materiel.
(Forts.)*

Vad sättes nu gentemot detta? Vi hörde vid remissdebatten, att det statsråd, som närmast bär ansvaret för vad som göres för vår flotta, egentligen icke för sin budget hade något som helst annat skäl och försvar att anföra än detta om *ramen*, som han så ofta talade om. Denna ram betydde för honom allt. Budgeten fick icke överskrida sitt förutvarande belopp, och om det som fanns innanför denna ram blev så småningom föråldrat och icke förnyat, om tavlan, som fanns innanför ramen, icke längre tillfredsställde, därom tycktes han icke så mycket bekymra sig. Annars brukar man i allmänhet anse, att tavlan är viktigare och värdefullare än ramen.

När jag hörde detta om ramen och ville söka att för mig själv psykologiskt förklara, hur detta var möjligt såväl för talaren i fråga som för det block, han i detta fall representerade, då gick det upp för mig ett minne från den senaste valrörelsens sommar. Bland de många genombrottets härolder, som då genomströvade vårt land, kom där även en mycket betydande sådan till de uppländska småstäderna och socknarna. Jag var i tillfälle att följa något en av dessa, och jag hörde eller fick referat från det ena mötet efter det andra, hur det bestämt betonades, att nu är vår försvarsbudget ungefär hälften, kanske mera av hela vår svenska budget, och vad skulle ni, mina vänner, säga, om på detta vis en person använde hälften av sina inkomster till brandförsäkringspremier. Naturligtvis baxnade alla: ja så, är det under ett sådant vanstyre vi leva. Det var alldeles klart, att bifallet blev stormande. Den talaren har gjort sig skyldig till den ovederhäftigheten och den cynismen att på valmötena förblanda nationalinkomster och statsinkomster, nationens brandförsäkringspremier och statens utgifter för sitt försvar, men det bekymrade honom icke något.

Tre månader senare satt den talaren såsom den ene av Sveriges bägge försvarsministrar. Den majoritet, på vilken han då hade stigit till maktens tinnar inom vårt försvarsväsen, den var i icke ringa grad vunnen just med löften, att försvarsbudgeten, kosta vad det kosta ville, skulle hållas inom den berömda ramen eller helst sänkas så mycket som möjligt. Å andra ställen lovades det ju storartade sänkningar. Av alla löften, som lovades den valsmannaren, tyckes detta löfte vara det enda, som genombrottets härolder verkligen konsekvent ämna att hålla; medan för övrigt miljonerna rulla — ty det få vi väl alla vara överens om, att så har man aldrig handskats med miljonerna vid någon svensk riksdag som vid denna — gäller det att noga se till,

*Ang. krigs-
fartygs-
materiel.*
(Forts.)

att den berömda ramen hålles eller tränges ihop, detta är A och O, begynnelsen och ändan, då det gäller Sveriges säkerhet, vårt försvar framför allt. Nu i år och just helt nyligen har, som vi veta, till Sveriges Riksdag inkommit det betydelsefullaste förslag i vår inrikespolitik, som väl på mansåldrar väckts inom en svensk Riksdag, nämligen folkpensioneringsförslaget, av vilket vi alla hoppas så mycket och på vilket många hoppas en social nydaning, andra åtminstone en högst betydande social förändring och upphjälpande av det svenska folket. Varpå är ytterst finansieringen av detta väldiga miljonförslag byggt? Jo, på utnyttjandet av en nationell tillgång, belägen på den i försvarsavseende mest hotade punkt, som Sverige kanske äger, belägen inom den landsträcka, som för en segrande fiende vid fredsslutet tvivelsutan skulle bli det allra första självskrivna priset. Det förefaller mig verkligen häpnadsväckande, att samma regering, som på detta sätt sammanbinder det svenska folkets sociala och inrepolitiska framtid på en ytterst viktig punkt med den svenska äganderätten till den mest hotade land-träckan i Sveriges land, icke har haft någon som helst tanke på, att åtminstone en enda av de många miljoner, som där måste tagas ur denna landsträcka, också skulle få användas — låt oss begagna herr sjöministerns uttryck — till brandförsäkringspremie för detta och för Sverige.

I försvarsfrågan och enkannerligen beträffande sjöförsvaret och inom detta, då det gäller bibehållandet och nybyggandet av vår flotta, där har den nuvarande chefen för vårt sjöförsvarsväsen icke någonting annat att bjuda oss än de korslagda armarnas politik. Dessa korslagda armar tyckas endast kunna sträckas från varandra någon gång, då det gäller att taga fram den röda stämpeln för att hindra, att alltför betänkliga saker angående vår flotta läggas fram till allmän kännedom. Det skulle väl kunna sägas, att nu har den dag inträtt, då vi se detta nya moment i vår sjöförsvarspolitik, om vilket det så mycket talades den gången, då beslutet om F-båten av den nu sittande regeringen upprevs. Då talades det om, att det har kommit till ett nytt moment, det momentet, att en omkastning i riksdagsmajoriteten har ägt rum. Det nya moment, som nu har kommit till och som kanske gör, att till och med denna kammars miner här och var äro något annorlunda, då vi i år tala om denna fråga, detta nya moment innebär, att nu har Sveriges egen sittande regering måst, sedan Riksdagen senast var samlad, ty sig till just denna flotta för att i farans stund hålla Sverige krigsberett. Det förefaller mig verkligen, som om detta nya moment ändå borde ha i statsverkspropositionen, i punkten angående flottans förnyelse, något mera betonats, än vad den nuvarande chefen för sjöförsvarsdepartementet gjort.

Den senaste talaren — vars älskliga ton i förra delen av hans anförande var, jag hoppas det, bland de sista ekona av det sätt,

*Ang. krigs-
fartygs-
materiel.*
(Forts.)

varpå förra året denna fråga behandlades av så många inom regeringsblocket — denne talare sade, att över den flottpolitik, som skapat vår nuvarande flotta, hade framtidens dom redan kommit i och med de gemensamma voteringar, varigenom nu fullföljandet av flottans nybyggnad kan hindras. Jag skulle vilja fråga, icke den siste ärade talaren, ty det vet jag, att det icke lönar något, utan jag skulle vilja fråga ganska mången annan här i kammaren, om icke regeringen själv, då denna underhålliga flotta kallades ut för att utgöra vårt fredsförsvar under långa vintermånader för Sveriges land, måste känt, hurusom landets dom då föll över den flottpolitik, som skaffade oss denna flotta? Nu säger man, att nybyggnaderna här måste stå stilla — i hur många år vet ingen — till dess de nu sittande försvarsberedningarna, av vilka den siste talaren är en medlem, ha fullbordat sin utsago angående de typer, som böra användas inom vår flotta. Medan försvarsberedningarnas gräs växer, om det nu blir något gräs, så skall kon dö. Är detta verkligen nödvändigt, är det — jag vågar upprepa de ord, som redan ha sagts — verkligen förenligt med det ansvar, som den, vilken bär ansvaret för Sveriges försvarsberedskap, kan bära och bör bära? Det har sagts, att det är envist av oss att här vilja åter och åter driva fram detta samma, som ju den förenade gemensamma voteringsmajoriteten i alla fall kan säga nej till. Herr Nilson var nog vänlig att kalla det envishet; en stor tidning, som står det regerande partiet mycket nära, använde ett annat mindre parlamentariskt uttryck, nämligen tjuraktighet. Denna envishet, denna tjuraktighet, mina herrar, den kanske ytterst bottnar däri, att det har talats här om, att många av oss verkligen digna under allvarsbördan, då de veta, att medan det växer upp hos de minsta staterna i Europa, som ha en flotta, nya stora flotteskadrar, ingenting kan göras hos oss. Ja, i den stund, som är, för det följande året liksom för detta år, är Sverige den stat med eget sjöförsvar i Europa, som offrar det allra minsta per person till flottans nybyggnad, ja, till och med så litet, att siffran förefaller löjlig, då den nämnes bredvid till och med sådana stater som Portugal och Grekland. Därpå beror vår envishet, vår tjuraktighet. Den beror, mina herrar, även därpå, att vi icke tro, vad den siste talaren sade och som så många före honom i vänligare ton ha sagt, nämligen att landet skulle digna under bördorna, i fall att vår flotta även under utredningsåren hölles i sådant skick, att den fortfarande vore åtminstone på samma punkt, som den var, då herr statsrådet och chefen för sjöförsvarsdepartementet mottog densamma.

Vi tro icke, att landet dignar under den bördan, och den på andra områden så rikt svällande budgeten vid denna Riksdag vittnar bland annat om, att landet icke dignar under någon sådan börda.

Ang. krigs-
fartygs-
materiel.
(Forts.)

Jag kan till slut icke neka mig att upprepa det gamla ordet, vilket senast för några dagar sedan yttrades i tyska riksdagen av Tysklands ansvarige rikskansler, en man, vars statsmannauktoritet jag i någon mån vågar sätta upp mot den siste ärade talarens. Han yttrade de gamla orden: »det finnes intet land, som någonsin har dukat under genom att offra för mycket på sitt försvar, men det finnes många folk, som dukat under genom att offra för litet». Jag tror, att de orden skulle kunna rekommenderas till begrundande till och med av den man, som den dag som är bekläder platsen såsom vår flottas representant inför Konung och Riksdag.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Månsson: Herr talman! Endast ett par ord. — Då vi i fjol hade frågan före om nyansskaffning av krigsfartygsmateriel, hade jag här ett anförande, däri jag sökte påvisa, att hela oväsendet i detta fall egentligen mest rörde sig om den över hela världen pågående kampen mellan å ena sidan torpedvapnet och undervattensfartygen i förbund med de med trådlös telegrafi utrustade jagarna samt å andra sidan de allt mera växande slagskeppstyperna. Sedan dess har ingenting inträffat, som rubbat mig i den ståndpunkt, som jag då intog. Jag skall icke nu vidare uppehålla mig vid den saken. Jag vill blott erinra om, att fortfarande se vi samma tekniska strid utkämpas; den håller dock på att lida emot sitt slut, ty de stora militärtekniska tidsskrifterna och årsböckerna, som för sju, åtta år sedan blott hade förakt och spe för »de svagas vapen», undervattensbåtarna, ha i dag stämt ned tonen betydligt och även stämt om den. Nu kallas icke längre undervattensbåtarna för de svagas vapen, utan det heter, att de äro *oundgängliga* vapen. I dag är det icke pansarfartygen, som äro de allt avgörande och överflyglande, utan de få nöja sig med det omdömet, att »man måste ha dem bredvid de andra fartygstyperna». Inom parentes vill jag påminna om, att det lovades mig vederläggning från vissa håll såväl inom som utom kammaren, men denna vederläggning har icke hörts av, utan jag väntar fortfarande på densamma. Jag får säga, att den skulle verkligen nu vara välkommen.

Vilka pansarfartygstyper är det nu, som man i fortsättningen byggt och fortfarande bygger? Är det 6-, 7,000-tonnare med 20, 22 eller 23 knops fart? Nej, *antingen* bygger man pansarkryssare med lätt pansar och starkt artilleri, som rymma stora kolmassor inombords och äro försedda med kraftiga maskiner, så att fartyget kan göra en hög fart. När en sådan pansarkryssare träffar en jämbördig eller svagare motståndare, kastar den sig över denne med artilleriets hela tyngd, med användande tillika av hela den moderna torpedmateriel, 53:orna, som den

har att tillgå, och sedan, när och om en starkare motståndare kommer inom skotthåll, tar pansarkryssaren till maskinerna och försvinner från skådeplatsen för att dyka upp på ett nytt ställe. *Eller* också bygger man dessa stora fartyg om 20,000 å 28,000 ton till 40 å 50, ja det säges att de i Ryssland skola gå upp till 70,000,000 kronor stycket; med dubbla pansarväggar, såsom exempelvis de nu i Ryssland byggda slagskeppen hava; mellanrummet mellan detta grova dubbla pansar upptager då krevaderna. Dessa fartyg äro dessutom utrustade med starkt artilleri, och de äro avsedda att vara stormfria flytande fästningar på havet. Därtill kunna de göra en fart av 20, 22 å 23 knop. Det är dessa båda stora pansarfartygstyper, som vi ha att räkna med, och vi få föga eller så gott som intet att göra med de små 6-, 7- å 8,000-tonnarne. Men vad skola vi då med sådana fartyg, som man nu envisas att vilja skaffa oss? Var är det, man egentligen har dylika fartyg? Jo, det är i sådana länder, där liksom ungefär hos oss förut eller måhända i än högre grad än här, ett litet godsägareparti råder; sönerna inom denna klass bilda en officersklikk, och det är denna som kommenderar, huru flottan skall vara, väl vetande, att om det blir krig mot en stormakt, måste de ändå så fort som möjligt sno sig in till någon skyddande hamn. Det är detsamma, om man har 10,000-tonnare eller man har 6- eller 7,000-tonnare, ty, mina herrar, om fartygen icke kunna göra en stark fart eller ha dubbla pansarväggar och kraftiga torpeder och artilleri, äro de dömda att försvinna från skådeplatsen, om inte på annat sätt, så i lodrätt riktning.

Därtill kommer, att man inom hithörande kretsar är mindre självständig och stark, än man skulle kunna förmoda. Trots det rikhaltiga material, som erbjudes i allt det tryck, som årligen kommer till världen och massvis utgives på alla möjliga språk angående dessa saker, och varigenom envar, i varje fall envar, som är anställd inom sjövapnet, är i tillfälle att själv taga kännedom om de olika typernas svagheter och företräden, se vi dock, hurusom de små makterna överallt kritiklöst söka att, så gott de kunna, göra på samma sätt som de stora staterna. Främst är det, som jag sade, officerarnas befodringsintressen, som här göra sig gällande, men därefter spela nog också varvsintressena en stor roll. Vad är det för någonting, att bygga en fem, sex undervattensbåtar, på det blir ju ingen nämnvärt stor vinst för aktieägarne i varvskartellerna. Och vad är det för övrigt för något, att ha dessa undervattensbåtar? De äro ju obehagliga uppehållsorter, allra helst när de äro mycket små, som fallet är med våra. Förekomsten av undervattensbåtar har ju dock en högst avsevärd moralisk inverkan på en fiende, som kryssar i farvattnen, ja, såsom historien nyligen visat, kan bara misstanken att de kunna uppehålla sig i nejden, så irritera

*Ang. krigs-
fartygs-
materiel.*
(Forts.)

Ang. krigs-
fartygs-
materiel.
(Forts.)

ett fartygs besättning, att denna nära nog bringas till vansinnets rand. Men undervattensbåtarna ha nu det felet, att det är svårt att ha amiraler och kommandörer ombord på dem, dessa lämpa sig icke därför, utan på en undervattensbåt måste det vara unga, kraftiga kaptener och ingenjörer, som äro vakna och pigga. Det är där, som själva pansarbåtsagitationspudelns kärna fortfarande ligger.

Allt mera förskjutes nu torpedens, 53:ans, seger över artilleriet, allt längre och längre blir — såsom jag i fjol visade — dess bana, den blir allt mer träffsäker och dess verkningar allt mer förödande, och då är det ju desto större skäl att uppmärksamma detta vapen. Men officerskåren, vars medlemmar ofta äro föga intresserade av tjänsten men mer av befordran, vill helst pressa igenom sådana fartyg, som kunna giva möjlighet till många kommandörkaptens- och kommandörsbeställningar och annat dylikt. Därav kommer den frenetiska ilska, som möter vartenda år, när denna fråga här skall behandlas.

Herr Lundström talade här för en stund sedan om oparlamentariska tidningsuttryck. Jag har här i min hand ett urklipp från ett av högerns huvudorgan. I dess nummer för i går kväll bedömes regeringens behandling av frågan på följande sköna sätt: »Regeringen har i sin proposition redan förut på sitt sätt behandlat detta» — d. v. s. frågan om vårt sjöförsvår. »Behandlingen», heter det vidare i denna artikel, »kännetecknas av okunnighetens fullständiga oförståelse, okänsligheten för farorna i vårt mellanfolkliga läge och dess krav, vårdslöshet i handhavande av landets ära samt den politiska dervischens hat för ett vapen, som ej vajat för de politiska vindkasterna.» Det är, såsom vi finna, högst parlamentariska uttryck! Jag är nu för min del icke någon vän av, att man skräder orden, »talet må vara fritt i nordisk kungasal», heter det ju, och det må även vara fritt i den lokal, där folkets valda män överlägga om landets framtid och öden. Men vad jag nyss uppläste synes mig ändå vara väl magstarkt. I slutet av ifrågavarande artikel heter det vidare: »Vi betvivla icke, att herr Jacob Larsson skulle jubla inför utsikten till en tystad marin.» Vad skall man säga om sådant?

Här har nu anförts en hel del skäl. Man säger sålunda, att sedan vi senast här behandlade denna fråga, har det italiensk-turkiska kriget utspelats och Balkankriget utbrutit. Man har nu sagt, att kriget mellan Italien och Turkiet icke skulle ha kommit till stånd, om Turkiet haft en stark flotta. Nu är emellertid förhållandet det, att Turkiet har en stark flotta, som, om jag icke allt för mycket missminner mig, även räknar en 12,000-tonnare och så en på 10,000 ton samt ännu en, som är ungefär lika stor. Talet om, att Turkiet icke skulle ha blivit överfallet av Italien, om blott Turkiet haft en större flotta, förefaller mig verkligen för övrigt mycket tvivelaktigt. Det förhåller sig näm-

ligen så, att Italien nu har en mycket stark flotta, och för att Italien skulle ha väjtt för Turkiet på grund av hänsyn för dess flotta, så hade Turkiet varit nödsakat att göra betydande uppoffringar, bygga nya slagskepp, kryssare och undervattensbåtar, varav Italien har en rätt stor skara. Man har vidare hänvisat till att Greklands flotta under Balkankriget behärskat havet, kunnat bedriva handelsblockad, besätta öar o. s. v.; den grekiska flottan har med ett ord gjort sitt land och dess krigförande män stora tjänster, medan Turkiet återigen har varit lamslaget. Men orsaken till Turkiets motgångar har icke varit den, att Turkiet haft en liten flotta, ty den är större än Greklands, utan den, att enligt min mening, de turkiska sjöofficerarne icke varit sin uppgift vuxna, icke varit så goda sjömän som grekerna. Därför måste även vi, menar jag, se till, om vi icke ha något att göra i det avseendet. Jag vill nu visserligen icke fälla några hårda domar över våra sjöofficerare — jag vet, att missöden kunna inträffa var som helst — men jag vill dock säga, att om befälhavarna inom handelsflottan skulle törna på proportionsvis lika mycket, som våra sjöofficerare göra, hade vi säkerligen nu icke längre någon handelsflotta kvar.

*Ang. krigs-
fartygs-
materiel.*
(Forts.)

Man har nyss i medkammaren klagat över, att det är omöjligt att få fulltaligt med manskap för flottans fartyg. Jag skulle då i detta sammanhang vilja säga, att om flottan behöver en omorganisation, så skulle det just vara en sådan, som går i den riktningen, att de kunnige männen tillförsäkras befordran till alla de ledande posterna från underbefäl och hela vägen uppåt. Och hur skall det göras? Man kommer och kräver undan för undan nya officersbeställningar. Varför då icke slå ihop skeppsgossekåren och kadettkåren, samt låta alla söka sig in där, och låta dem, vare sig de komma från goda — eller rättare sagt förmögna — hem eller från fattiga hem, jämsides med varandra tillgodogöra sig undervisningen undan för undan och sedermera befordras efter förtjänst och duglighet, därvid naturligtvis vakansamhet på havet borde intaga en rätt dominerande ställning i meriterna. Då skulle det icke behövas så mycket bekymmer i fråga om reservofficerare och allt annat sådant. Då skulle varje underofficer vara reservofficer, och säkerligen skulle de, som tillhöra underbefälet, utan något särskilt lönetillägg stanna kvar, när de efter uttjänt tid skola taga ny anställning. De skulle då lockas av den högre undervisningen och lockas av befordringsutsikterna och stanna kvar. Vi skulle undan för undan icke endast få dugligt folk i flottans alla grader, maskinisterna skulle i stor utsträckning vara mariningenjörer och underbefälet officerare, utan man skulle även bland dem, vilka tagit avsked, hava präktiga officers- och andra befälsämnen i reserv.

Jag var för en stund sedan inne i medkammaren och hörde då, huru de stämde varandra inför Guds domstol. Här har herr

Ang. krigs-
fartygs-
materiel.
(Forts.)

Hildebrand vädjat till framtidens dom, med avseende å huru voteringen i dag skulle utfalla, och herr Jesperson sade, när han hade ordet, ungefär detsamma som sades i medkammaren, ehuru formuleringen av hans ord något mera lämpade sig för denna kammare. Han sade, att de, som i ofred tjänstgöra vid flottan, komma icke att fälla milda ord om den nuvarande regeringen och dess flottpolitik. Nu vill jag varken stämma honom eller motionärerna i denna fråga inför Guds domstol. Ty om jag känner den svenska överklassen rätt, så plägar den ganska mycket för andra hota med och tala om Guds dom och sådant, men själv icke ha något mer utpräglat salighetsbehov än andra klasser. Jag tror således icke, att det skulle löna sig att ställa dem inför Guds domstol. Ej heller vill jag stämma dem inför framtidens dom. Men jag vill, att de just nu inför kamraterna i kammaren, valmännen och övriga medborgare i landet, skola svara på några frågor, som jag vill framställa till dem. Vill ni vara med om att betala er rättmätiga andel i kostnaderna för försvaret? Det vill jag icke hava svar på inför Guds domstol utan nu. Och vidare vill jag fråga: vilja ni vara med om en sådan omorganisation av flottan, att en förtjänt man kommer till sin rätt i befordringsväg, vare sig han kommit från ett lots- eller sjömanshem eller från ett amiralshem, och att befordran sker efter vakenhet, begåvning och sjömannaduglighet samt utan några andra hänsyn? Vilja ni vara med om en sådan utveckling eller vilja ni det icke?

Herr Indebetou: Herr talman, mina herrar! Då jag för en stund sedan instämde i herr Anderssons i Skivarv anförande, hade jag icke tänkt att begära ordet i denna fråga, utan jag trodde, att man i alla fall gagnade saken lika mycket med passivitet som att stå här och bemöta de mer eller mindre sakliga anföranden, som särskilt från den senaste talaren och hans parti framkommit. Men det har här sedermera fällts några yttranden, vilka jag anser mig böra bemöta.

Jag vill först i förbigående replikera herr Nilson i Örebro, som i sitt anförande gav uttryck åt sin förtjusning över undervattensbåtarna och minförsvaret. Jag vill därvidlag endast säga, att dessa två vapen visserligen äro mycket nödvändiga för oss att hava. Men vi få icke bygga vårt försvar i huvudsak på dem, ty jag är övertygad om, att herr Nilson har fullkomligt klart för sig det begränsade område, på vilket dessa vapen kunna användas. En mina är stationerad på en viss plats, och där den ligger, gör den god nytta, men den kan icke flyttas utan avsevärd tidsutdräkt, och vi kunna ju icke kläda vårt lands kuster med minor. Vi måste hava möjlighet att flytta vårt försvar dit, där det bäst behöves. Minförsvaret kan skydda de hamnar och inlopp, som äro av större betydelse. Men om minorna icke

skyddas, så plockas de upp, och då äro även dessa platser värnlösa. Därför fordras det ett fast minförsvar och ett flytande pansarförsvar för att giva minorna den effektivitet de kunna hava.

Beträffande undervattensbåtar har det många gånger framhållits, och detta med fullt fog, att det icke är lämpligt eller ens möjligt att använda dem under vintertiden, när det finnes isbildning. Med det lilla svaga öga, som undervattensbåten håller i vattenlinjen, kan den icke hålla stånd gentemot en isskorpa, utan om det bildar sig en sådan, måste den dyka ned och kan då icke finna sin väg, annat än under kortare distanser.

Jag vill icke framdraga några fackliga skäl i detta avseende, ty dels kommer man in på ett område, som man icke får tala om, och dels besitter jag icke sådan speciell sakkunskap i fråga om minbåtar och undervattensbåtar, att jag vill ingå på något försvar av mitt påstående. Men jag har, av vad jag hört om övningarna i vinter på västkusten, fått den uppfattningen styrkt, att minbåtar icke kunna reda sig även med en ganska obetydlig bris, utan att bliva nerisade, och jag har hört sägas av dem, som varit ombord på dessa båtar, att det varit mycket svårt för dem att till och med hålla sig kvar ombord vid gång i vattenytan. Detta vapen är gott, och det har ett stort moraliskt inflytande, men man kan icke uteslutande bygga på detta vapen.

Vidare yttrade sig herr Nilson något om bemanningsproblemet. Och därom är jag ense med honom, att om vi skaffa oss fartyg, så måste vi kunna bemanna dem, och jag tror, att bemanningsfrågan är värd större uppmärksamhet än den kanske hittills fått. Jag tror också, att det är nödvändigt att söka bereda alla dem, som tjäna på flottans fartyg, större förmåner än vad de hittills haft, så att man icke ständigt behöver se dessa manskapsvakanser. Men därför bör man naturligtvis icke säga, att om vi icke göra någonting för bemanningsfrågan, så skola vi ej heller göra något för vårt pansarförsvar, utan vi måste låta dessa två saker följas åt. Det ena hindrar icke det andra och man måste gå planmässigt tillväga i detta fall.

Herr Thorsson hade ett yttrande, som särskilt uppkallade mig. Han sade nämligen, att de som hade en annan mening än han, gjorde sig skyldiga till en agitation till allmänhetens förvillande. Även om man råkar hava en annan åsikt än herr Thorsson, så anser jag, att man har samma rättighet som han att framföra den, utan att han behöver säga, att man gör sig skyldig till agitation till allmänhetens förvillelse. Ty i så fall gör herr Thorsson, när han framlägger sina åsikter, detta lika mycket som vi, och därtill lägga vi fram dem i mycket mera hovsam form, så att de icke med sin styrka i utförandet förvilla allmänheten eller göra det intryck på den okritiska publi-

Ang. krigs-
fartygs-
materiel.
(Forts.)

ken, som herr Thorsons kraftiga, jag skulle vilja säga, mången gång fräna anföranden göra.

Herr Thorsson försökte bevisa obehövligheten av att vi skaffade oss några nya pansarbåtar. Ty, förklarade han, deras livslängd är, enligt vad allmänt är erkänt, 20 år, och den tidsperioden är icke ute för vår äldsta pansarbåt förrän 1916; och han frågade då: vad bråka herrarna då för? Såvitt jag minnes, byggdes dock Svea år 1888 och de andra båtarna under den närmaste tiden därefter. Jag har icke några siffror nu till hands, men herrarna vota alla, att flera av dessa båtar nått en ålder av 20 å 25 år. Herr Thorsson menar, att då de undergått en större reparation, skulle man på nytt räkna 20 år. Detta är en alldeles modern teori, som vi härmed fått höra. Ty de stora reparationer, genom vilka båtarna på sin tid moderniserades, gävo då visserligen dessa ett visst stridsvärde, men icke förnyades skrovet, maskineriet eller andra delar av fartyget. De måste sålunda ändock anses hava sin ålder kvar. Jag tror icke, att det i något annat land påstås, att 20-årsåldern för pansarbåtar skall börja räknas på nytt från varje större reparation, utan man skall naturligtvis räkna så, att oavsett om under denna tid fartygen underhållas eller förbättras, en ålder av 20 år bör vara gränsen för deras effektivitet i första försvarslinjen.

Vidare framhöll herr Thorsson såsom ett bevis för obehövligheten av nya anslag, att numera repareras mycket mera än förr och att reparationskostnaderna i år särskilt stigit till ett avsevärt belopp. Han ansåge, att detta vore ett bevis för att flottan hölles i gott stånd. Jag anser emellertid tvärtom, nämligen att om ett fartyg behöver undergå en större reparation, så bevisar detta, att det är sämre ställt med detsamma än om man kan nöja sig med en mindre reparation. Sålunda torde herr Thorsons påstående utgöra ett bevis för, att vår flotta, dess effektivitet, är i avtagande på grund av att den för varje år behöver undergå större och större reparationer.

Herr Thorsson talade mycket om försvarsberedningarna och deras arbete. Men jag måste säga, att när man hörde honom uppträda här, och vet, att han är medlem av nämnda kommitté och kanske en av de mera inflytelserika medlemmarna, så känner man en viss beklämning och börjar tvivla på, att något för landet nyttigt resultat med avseende på sjöförsvaret skulle kunna framkomma från en så sammansatt kommitté.

Herr Thorsson sade vidare, att det ser ut som om de ledande marina myndigheterna hade sänt ut de sämsta pansarbåtarna under vintern för att därmed få ett led i sin agitation för påvisandet av deras ineffektivitet med avsikt att för denna Riksdag eller en kommande bevisa nödvändigheten av en snar förnyelse av pansarbåtarna. Detta är en ganska skarp beskyllning, som herr Thorsson slungar ut, nämligen att marinmyndig-

heterna föreslå fartyg till användande, som icke äro lämpliga. Jag vill emellertid fråga, om det nu verkligen skulle varit så orätt och farligt, att man under denna krisperiod skickade fram de mindre dyrbara fartygen såsom landets vakt. Varför förhindrar icke sjöministern detta? Varför förhindrades det icke av herr Thorsson, som står i så nära förbindelse med sjöministern, att denne torde gärna lyssna till herr Thorsson. När herr Thorsson, såsom jag vågar påstå, icke har förmåga att bedöma, huruvida dessa fartyg voro lämpliga eller icke, och då herr Thorsson saknar den nödiga fackkunskapen, har herr Thorsson icke rätt att utslunga en sådan beskyllning mot de marina myndigheterna.

*Ang. krigs-
fartygs-
materiel.*
(Forts.)

Den siste ärade talaren föregick mig i denna debatt i år liksom i fjol. Då lancerade han fram ett mycket lärt och tekniskt anförande, som jag och många med mig icke alls kunde följa med. I år har han däremot huvudsakligen hållit sig vid sidan av det som han åtminstone kallar sakligt och försökt att med en del frågor och på annat sätt få en liten parlamentarisk triumf här. Han har bland annat frågat, vilka slags pansarfartyg det är, som byggas nu för tiden, och han har låtit oss i korta drag få en skildring av det, som han anser vara ett idealfartyg, nämligen det som nu bygges i Tyskland, vilket har dubbla pansarskydd och å vilket krevaden sker mellan dessa pansarskydd. Han har därmed sökt visa, att vad vi tänka bygga eller vad som av motionärerna här begärts i denna nybyggnadsfråga, är föga lämpligt, när sådana saker kunna komma fram från utlandet. Jag vill blott svara herr Månsson med att rikta en fråga till honom: tror verkligen herr Månsson, att våra nuvarande pansarfartyg kunna på något sätt motsvara dessa jättar? Tror icke herr Månsson, att vi böra förbättra vårt försvar för att åtminstone prestera, vad vi kunna, och icke säga, att om vi icke kunna få det allra yppersta, så böra vi ingenting skaffa oss? Jag tycker tvärtom, att det påpekande, som herr Månsson gjorde, är det mest talande beviset för nödvändigheten av att vi icke skola stå stilla och vänta, utan göra vad vi förmå.

Då skulle man kanske kunna säga, att det är lönlöst. Nej, vi skola avpassa våra pansarfartyg efter det skydd, som naturen givit oss i vår skärgård, men icke inbilla oss, att vi kunna binda dem vid det område, som skärgården innefattar, utan tänka på, att vi måste kunna flytta dem från den ena försvarspunkten till den andra. Därtill hava de äldsta av våra pansarbåtar genom erfarenheten icke visat sig vara fullt skickade att under svårare väderleksförhållanden uppträda utomskärs. Vi behöva lämpa våra pansarfartyg såväl efter de ekonomiska möjligheterna som framför allt efter det naturliga skydd, som våra kuster erbjuda.

Herr Månsson talade vidare om att pudelns kärna i dessa yrkanden på stora pansarfartyg låge i en önskan hos en del sjö-

*Ang. krigs-
fartygs-
materiel.*
(Forts.)

officerare att bliva befordrade till tituläramiraler och titulärkommendörer, såsom han uttryckte sig. Jag måste i deras namn protestera emot ett sådant yttrande. Herr Månsson känner säkerligen icke deras innersta känslor eller deras fosterlandskärlek eller deras tankar i detta fall, och han har icke rätt att angripa en kår, som icke kan försvara sig här annat än genom en reservofficer, som jag är. Han har icke rätt att slunga ut sådana beskyllningar. Det ökar icke herr Månssons parlamentariska anseende, som han tycks vara så mån om att vissa högertidningar skola vara rädda om. I samband med detta förvånar det mig, att herr Månsson, som riktade en kritik mot dessa tidningar och sade, att det är ett föga parlamentariskt uttryckssätt, dessa tidningar använt i denna fråga, här vill återgiva så föga parlamentariska uttryck. Varför skall han citera och åberopa det, som han påstår vara dåligt? Då gör han sig själv skyldig till ett oparlamentariskt uttryck.

Sedan gick herr Månsson in på betydelsen av pansarfartyg och han ville visserligen med mycket svag ton försöka få fram det påståendet, att Turkiets nederlag i det italienska kriget icke förorsakats av brist på pansarfartyg. Turkiet med sina asiatiska besittningar är icke underlägset utan snarare överlägset Italien i avseende på folkmängd, och hade Turkiet i tid använt sina ekonomiska resurser, skulle det kunna hava haft en flotta och skulle hava utkämpat detta krig framgångsrikt samt framför allt hindrat att, såsom herr Månsson påstod, den grekiska flottan i senaste kriget blivit herre på havet. Jag tycker, att detta talar för, att det är farligt även för oss att uppskjuta detta pansarbåtsbyggande, som flera år varit på tal, utan att man kommit till något resultat annat än det, som på den enskilda offervillighetens väg tog sig uttryck förra året.

De tre frågor, som herr Månsson här riktade till högermännen, anser jag mig icke alls behöva besvara, ty jag har ingen skyldighet och anser mig icke hava någon rätt att tala på deras vägnar, utan jag har blott talat på mina egna vägnar och framhållit den uppfattning, jag såsom sjöman har angående betydelsen för vårt land av att med begagnande av kusternas möjligheter skaffa oss lämpliga pansarfartyg, som kunna försvara oss, när det gäller.

Jag har, herr talman, med dessa ord blott velat bemöta en del efter min åsikt oriktiga och otillbörliga påståenden, och jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Liljedahl: Jag skall icke vända mig till någon av de talare, som yttrat sig, utan jag skall endast be att få säga några ord om flottan och sedan några ord om försvarsberedningarna. Vi måste alla erkänna, att flottans uppgifter äro ofantligt stora. De äro av tre slag, för det första att hindra landstigt-

ningar, för det andra att hindra brandskattning av våra kuster och för det tredje att hindra en så kallad handelsblockad. Att om möjligt hindra en landstigning är en sak, som var och en förstår vara av ofantlig vikt. Den andra stora uppgiften, att försöka hindra en brandskattning av våra kuster, är kanske något, som icke alla tänkt på. Jag vill då endast erinra om vad som hände 1719, då ryssarna härjade hela Sveriges kust, från Umeå ned till Vikbolandet. De brände kuststäderna och förstörde en mängd gårdar jämte växande gröda. Den tredje stora uppgiften, att hindra en handelsblockad, är naturligtvis av stor vikt för fienden, om han kan genomföra den. Skulle det kunna lyckas — och det finns många krigshistoriska exempel, som visa, att det kan lyckas att genomföra en omfattande blockad — så skulle hela vår svenska kust, både vår östkust och vår västkust, som vi kunna säga äro de två lungor, med vilka det svenska näringslivet andas, bliva avskurna från all förbindelse med utlandet. Detta skulle betyda, att vårt näringsliv bleve lamslaget, att våra tusende hamnarbetare bleve utan arbete, att våra enskilda järnvägar finge inställa sin trafik och mycket annat. Det skulle bli ett tillstånd, som liknade hungersnöd. Vi få alltså icke underskatta flottans stora betydelse.

Vidare skulle kunna anföras, att 80 procent av hela Sveriges befolkning bor i de städer och härader, som ligga vid kusten. Det giver också anledning till att ytterligare understryka flottans stora betydelse.

Men då jag har erkänt detta, kommer jag till nästa faktiska hållpunkt — ty den sakliga sanningen är det enda man här har att hålla sig till — att när det blir krig, skicka vi icke 80 procent av våra värnpliktige till sjöss för att bemanna vår flotta, utan försvarets tyngdpunkt ligger på armén, och flottan är och måste vara arméns ledning underordnad. Flottan får aldrig försöka rivalisera med armén om att övertaga huvudparten, när det gäller att afgöra, hur vårt försvar skall ordnas. Alltså måste arméns styrka alltid till flottans stå i det förhållandet, att den förra blir det viktigaste. Det är något, som flottans män icke hava klårt för sig. Invasionskrigen avgöras alltid, då man stöter på armén, och ett krig mot Sverige kommer att avgöras på svensk mark, då flottan redan har spelat sin roll.

Vidare vill jag angående undervattensbåtarna fastslå såsom en facklig synpunkt, som icke får förbigås, att det är riktigt, vad herr Indebetou och andra talare här framhållit, att undervattensbåtarna i regel icke lämpa sig för vinterförhållanden på grund av sin svårighet att kunna gå i isigt vatten. Men för ett litet land med begränsade ekonomiska resurser är det självklart, att när det gäller att avväga procentförhållandet mellan större och mindre krigsfartyg, måste det mindre landet väsentligen

Ang. krigs-
fartygs-
materiel.
(Forts.)

lägga sjöförsvarets tyngdpunkt på de mindre båtarna, för att därigenom få möjlighet att bli va fienden överlägsen.

Vi behöva alltså talrika undervattensbåtar, och jag är särskilt herr sjöministern tacksam för att han här tagit ett rent personligt initiativ utöver vad marinförvaltningen gjort. Men vi få icke därför glömma, att vi även behöva pansarbåtar, särskilt för vinterförhållandena. Det är tydligen så, att de fälttågsplaner, som finnas uppgjorda mot Sverige, äro uppgjorda för vinterförhållanden. Sverige är lättare att angripa under vintern än under sommaren just därför, att vi hava våra långa kuster, som ligga såsom en bred vallgrav mellan oss och vår östra granne. Vid det sista kriget med denna vår granne år 1808 var den ryska fälttågsplanen uppgjord för vinterförhållanden, och den genomfördes också för vinterförhållanden på det sättet, att man valde de tre punkter, där det är lättast att komma över till Sverige österifrån, nämligen den ena över Åland, den andra över Kvarken och den tredje runt Bottniska viken. Vi blevo angripna ungefär samtidigt på dessa tre punkter. 17,000 man gingo över till Åland, där Döbeln stod. Döbeln retirerade över isen till svenska kusten, och isen var svenskvänlig, så att den bröt upp, varför den ryska styrkan icke kom längre än till Åland med undantag av ett par hundra kosacker, men när isen började gunga, gingo även dessa tillbaka. Samtidigt gick en annan armé under befäl av Barclay de Tolly över Kvarken, där det är lättast att komma över, och riktade sitt angrepp emot Umeå. Den tredje armén under Sjuvalovs befäl gick i 30 graders köld runt Bottniska viken. Alltså må vi komma ihåg, att det är under vinterförhållanden, då ju en stor del av Bottniska viken kan vara frusen, som vi ha att med största sannolikhet vänta krig. Ej minst för vintern behöva vi pansarbåtar, för att de skola kunna, så länge det är möjligt, hålla sig i aktion. Vi kunna icke komma därefter, att vi helt och hållet kunna undvara dessa stora fartyg. Nu är vår pansarbåtsflotta på gränsen till förfall, det måste erkännas, och vi behöva så snart som möjligt sätta i gång med en förnyelse. Men om man nu vill, att de tillsatta försvarsberedningarna skola riva upp sitt arbete och frångå den grundtanke, i enlighet med vilken de äro sammansatta, nämligen att få en allsidig utredning av hela försvarsproblemet till stånd, kan jag för min del icke vara med längre. Försvarsberedningarna arbeta mycket energiskt. När helt nyligen i Första kammaren en talare — liksom jag från armén — sade, att det icke göres något i landet för att stärka vårt försvar, svarade sjöministern, att det arbetas energiskt inom försvarsberedningarna just för att stärka vårt försvar. När statsrådet nämnde försvarsberedningarna, brast Första kammarens majoritet i skrott.

Det är mot detta sätt, att i Första kammaren och i höger-

*Ang. krigs-
fartygs-
materiel.*
(Forts.)

pressen behandla försvarsberedningarna, som jag ber att för min del få inlägga en alldeles bestämd protest. Vi ha inom armén haft kännning av dessa försvarsberedningar. Det är första gången, som svenska folkets representanter ha kommit i intim kontakt med arbetet inom armén. Aldrig förr har man så brytt sig om och intresserat sig för officerarnas arbete som man gjort, sedan den nuvarande regeringen kommit till makten. Jag skall bara såsom fakta fastslå, att vad först flottan beträffar ha representanter för försvarsberedningen deltagit i eskaderövningarna i höstas; och vad armén beträffar ha de varit med vid de stora fälttjänstövningarna i Västergötland, vid försöksmobiliseringen, vid inspektioner av övningar vid olika regementen både dag och natt och vid en hel mängd andra övningar. Alltså, detta sätt från högerpartiets sida — jag tänker särskilt på högerpressen, som vill lägga monopol på försvaret — detta sätt att behandla försvarsberedningarna och utså misstroende bland folket och giva beredningarna sken av att vilja förstöra arbetet inom försvaret, det är något, som jag vet att icke blott jag utan många andra militärer på det kraftigaste känna behov av att få protestera emot.

Under den förhoppning, att vi till nästa år, såsom herr statsrådet till en stockholmstidning på förfrågan meddelat, ha att vänta det stora förslaget till försvarets reformerande, sålunda även med avseende å flottan, under den förutsättningen och den förhoppningen, att vi sålunda redan nästa år skola få ett arbete, ett positivt arbete för flottans vidmakthållande, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Andersson i Knäppinge: Herr talman, mina herrar! Det kan ju även vara på sin plats, att någon från den del av folket, som jag räknar mig tillhöra, nämligen kustbefolkningen, de som bo på öarna, yttrar sig i denna viktiga försvarsfråga. Jag tror, att alla äro ense om, att det är en viktig fråga, och det synes även av debatten. Vad som borde utrensas från denna fråga, det borde vara det myckna talet om partisinne. Jag är övertygad om, att det finnes tusental, många tusental av dem, som bo på de långa svenska kusterna och på övriga ställen, som följa denna dag och denna huvudtitels behandling här i kammaren med största intresse och som vilja följa med den frågan, huru vårt sjöförsvar kommer att behandlas här. Förra året, när denna fråga var på tal, gavs, kan man säga, den antydningen åtminstone, att man skulle kunna vänta något resultat ganska raskt från försvarsberedningarna, den möjligheten att den omtvistade frågan, den s. k. typfrågan, skulle bli klar. Men den har ännu icke, såvitt man kan se, kommit närmare sin lösning, åtminstone vet icke allmänheten om det, såvitt jag vet. Nu ställes i utsikt samma förhållande, att man skall innan nästa

Ang. krigs-
fartygs-
materiel.
(Forts.)

riksdag vara klar med den frågan, men under tiden gives det ena vittnesbördet efter det andra, att vår flotta icke är sådan den skall vara. Ja, det gives antydningar om, att det icke är den nuvarande regeringens fel. Ja, då synes det mig vara ännu större behov, att de, som nu hava makten, gripa verket an och fortast möjligt göra något för den saken.

Här har i den tekniska frågan rörande pansarmaterielen, såvitt jag kunnat följa med, icke förekommit något enda moment, någon enda antydan om, att denna båt »Sverige» skulle vara, åtminstone på facklig grund sagt, oduglig i försvarshänseende. Icke heller har det framlagts ett enda förslag, att det är utsikt till att få något bättre; vad striden rört sig om har huvudsakligen varit namnet. Det angår icke oss hur namnet stavas; vad som angår oss är att vi hava ett värn, varigenom vi kunna leva trygga. Det är icke roligt för svenska innebyggare, där de bo den ena här och den andra där inom vårt lands gränser, att känna den osäkerheten över sig, att icke vår nuvarande ledning, såvitt man kan se åtminstone, vederbörligen på samma sätt som alla övriga nationer i världen beaktar den del av försvaret, nämligen sjöförsvaret, som jag icke kan se annat än att den är den viktigaste delen av försvaret. Jag kan för min del icke instämma i den tanke, som den föregående talaren uttalade. Vi kunna icke vara nöjda, vi som bo på Sveriges kuster, att det ovillkorligen skall vara så, att det framtida kriget i Sverige skall avgöras inne i Sverige. Då är den bestämda konsekvensen för oss, som bo på kusterna, att vi måste först offras, måste först brandskattas och överrumplas, innan den avgörande striden står. Icke är det meningen, att det skall vara på det sättet? Böra vi icke enas om att arbeta så, att vi få ett starkt sjöförsvaret? En statsman i gamla tider har sagt, att sjöförsvaret är Sveriges ryggrad. Vi kunna icke tro annat än att detta är förhållandet, och därför måste vi hålla på det.

Här har talats så mycket om, att det är kostnadsfrågan, som är den allena, som vi fästa avseende vid, som gör, att vi icke kunna fortsätta detta försvarsarbete i den riktning, som det skulle gå, nämligen byggandet av pansarbåtar. Skola vi tala om kostnadsfrågan? Nej, låt oss icke göra det. Jag hänvisar till det yttrande, som en talare på skånebänken hade till dem, som äro de maktägande, och som hava penningmedlen om hand. Sköt den saken finansiellt lika väl på detta område som på andra områden. Jag undrar, om vi hava råd att vara sparsamma, när det gäller att försvara oss mot yttre intrång, då vi offra miljoner till många enskilda företag inom landet. Jag undrar vad nytta vi ha av den uppblomstring, som finnes, av den möjlighet att kunna åstadkomma något, och av att hava åstadkommit något, om vi icke sitta som ett säkert folk och med vår säkra svenska självständiga frihet. Vår skyldighet är att vara

beredda så länge som icke den eviga fredens dagar kommit, och jag har icke hittills kunnat finna, att de kommit. Ingen har kunnat påstå det, och den nuvarande regeringen visade ännu i år, att den icke vore säker på den saken. Därför måste vi värna om denna vår frihet.

På flottans effektivitet skall jag icke giva mig in eller göra några erinringar i tekniskt hänseende. Men vår allmänna tanke, den svenska allmänhetens omdöme på den plats jag bebor, är att icke kunna vi anlägga vår flottpolitik på undervattensbåtar och torpedbåtar, ty så mycket sjömän äro vi och så mycket förstå vi, att icke skulle vi i sjömilitärt hänseende hava någon nämnvärd nytta av undervattensbåtar, vilka jag för min del icke kan beteckna annat än som rörlig minmateriel. De ha ännu icke uppnått den tekniska möjlighet, att man kan med så stor säkerhet föra dem, att de kunna giva sig ut i öppna havet och där möta eventuella fiender, som vilja komma och brandskatta Sveriges land. Vi behöva på dessa Sveriges södra kuster ha en pansarflotta sådan, att den kan på ett någorlunda effektivt sätt försöka hindra de fiender, som möjligen skulle vilja intränga och fatta fast fot på våra kuster; det har inträffat och kan inträffa.

Jag är övertygad om att den svenska allmogen, som har sina hem överallt, väntar av de styrande i sambället, att de skola på denna punkt göra vad som göras kan i det hänseendet. Det har icke visats hittills med det, att det hänvisas till att försvarsberedningarna skola fullgöra allt. Jag kan icke se, att detta det ringaste föregriper försvarsberedningarnas arbete, om vi bygga de bästa pansarbåtar, som teknici kunna framställa. Det kan på intet sätt föregripa försvarsberedningarnas arbete, om de skulle vara mäktiga att framkomma med något annat. Men det kan vara till nytta, om vi förr eller senare komma i den ställningen, att fiende hotar, ty pansarbåtar äro då något, som är bra att ha. Det hjälper icke att reservera kapital, det hjälper icke, att vi ha pengar, det är icke varor, som man köper i Nordiska bokhandeln eller någon annan större affär i vårt land, utan här måste planmässigt byggas och ordnas så att man kan få fram vad som behövs. Därför kan jag för min del icke annat än vara övertygad om att det är många av Sveriges lantmän, som just kräva detsamma, nämligen att vi skola ha skydd för vår tillvaro, och detta skydd, ett starkt sjöförsvar, skola vi ordna icke på det sätt, som nu sker, så att vi gå tillbaka i stället för framåt, medan alla andra länder åter gå framåt i detta hänseende. Den grundsats kan också tillämpas med avseende på Sveriges flottbyggnad, som var och en, som använder maskiner eller redskap måste tillämpa, nämligen att ersätta det som blivit föråldrat med nytt material. Vanligen brukar man då ersätta det med det första bästa som för tillfället finnes, till

Ang. krigs-
fartygs-
materiel.
(Forts.)

dess att något bättre kan åstadkommas. På detta sätt följer man med sin tid, gör det bästa man kan och kan bestå i kampen för tillvaron. Gör man icke detta, så går man tillbaka. Att vår nuvarande sjöminister i statsverkspropositionen förra året och i statsverkspropositionen i år endast ger oss den trösten, att vi skola vänta, till dess försvarsberedningarnas resultat föreligger, kan icke tillfredsställa oss, vi kunna icke vara nöjda därmed, ty vi tro icke på de fördelar, som skulle vara förknippade med torped- och undervattensbåtförsvaret, vi som bo ute på kusten, vi tro icke därpå. Vilka politiska åskådningar man än kan ha i min valkrets, så äro vi dock alla eniga om, att vi måste underhålla och upprätthålla pansarbåtsförsvaret. Jag skulle vilja å egna och deras vägnar fråga: vad tänker vår nuvarande sjöminister giva oss till hjälp och stöd i detta hänseende, som kan för tillfället tillfredsställa oss och stilla vår oro för framtiden? Det är några gamla kända ord, som jag tror, att Sveriges folk ännu gillar och bör gilla, dessa skaldens ord: »från fäder är det kommet, till söner skall det gå, så länge unga hjärtan ännu i Norden slå.» Jag tror att all Sveriges allmoge gillar vad som är uttryckt i denna sats. Jag måtte väl icke misstaga mig om, att de, som äro de ledande och styrande i vårt land, också skola tro på den satsen? Det är min livliga övertygelse, att Sveriges flotta måste uppehållas och uppehållas med sådana fartyg, som icke endast kunna hålla sig inom skären utan också röra sig på det öppna havet, om vi på ett effektivt sätt skola kunna uppträda mot en fiendes angrepp. Vi kunna därför icke ställa oss på någon annan sida än reservanternas, och jag yrkar alltså, herr talman, bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Thorsson: Herr talman! En talare på göteborgsbänken tyckte det vara ledsamt, när han såg, huru det förslag var finansierat, som rörde — såsom han själv medgav — en av de allra största och viktigaste frågorna, nämligen ålderdomspensioneringsfrågan: man hade, sade han, tillgripit tillgångar i den del av riket, där vi äro i så stort behov av försvar, under det att man icke varit betänkt på att avstå något av dessa naturtillgångars avkastning för denna landsdels försvar. Jag tyckte, att detta påstående var något starkt för att vara uttalat här i Andra kammaren av en professor. Sedan jag kom in i Riksdagen, ha vi i varje budget haft att räkna med avsevärda belopp till fästningen Boden. Vi ha vid varje behandling av fjärde huvudtiteln årligen att räkna med ständigt ökade anslag för att göra försvaret där så effektivt som möjligt. Men allt detta är obefintliga saker för en professor från Göteborg, när han har sina tankar riktade på flottan. Man har så stora skyggappar för ögonen under sin strid för flottan, att man ignorerar

allt annat i landet. Sedan sade professorn, att vi i försvarsberedningen eller snarare den nuvarande regeringen dreve en armarna-i-kors-politik. Ja, det skall jag icke tillåta mig att svara på, jag förmodar, att regeringen väl kommer att giva svaret. Jag vill dock erinra talaren om, att jag anförde i mitt första yttrande, att en mycket framstående militär sagt, att vad fjärde huvudtiteln beträffar hade man icke under de senare decennierna i försvarshänseende erhållit så mycket som under 1912. Detta kan väl icke rimligen likställas med en armarna-i-kors-politik. Sedan omnämnde han, att man under sista tiden tillgripit den röda stämpeln för att dölja dåligheten. Ja, mina herrar, om ni egentligen visste huru mycket *föregående regeringar* använt den röda stämpeln, så hade ni ingen anledning att tala om dess användning i närvarande stund. Sedan ville han ha svar på en fråga, som han undanbad sig att få svar av mig, förstås, men detta kan icke hindra, att jag även i någon mån vill beröra den frågan. Han tyckte för sin del, att de, som hade ansvaret för flottan, skulle känna det förfärligt tungt med anledning av den försvarspolitik, som de nu dreve. Ja, jag vill säga, att man måste ställa sig på verklighetens mark. Den position, vari vi nu befinna oss med hänsyn till försvarsfrågan, är en frukt av högerns politik. Högern har själv drivit frågan dit genom att praktiskt tillämpa den grundsatsen att icke beakta kostnadsfrågan. Genom att följa denna teori ha ni fört försvarsfrågan i en återvändsgränd, ni ha ständigt och ständigt ökat kostnaderna och detta i en sådan grad, att till slut de medborgare, som ha en annan syn på denna fråga, måste sätta stopp för högerpolitiken i detta fall. Det är edra egna gärningars lön, som nu tar sig uttryck i den nuvarande stagnationen.

Då talaren sade, att Sverige var det enda land i Europa, som offrade så litet till nybyggnader, som det gör, så vill jag erinra om, att han väl bör räkna dem att tillhöra Sverige, som lämnade bidrag till F-båtsinsamlingen. Eller fränkänner han kanske dem rätten att tillhöra Sverige? Om vi lägga tillsammans bidragen till själva insamlingen, som gjordes för F-båten, så finna vi, att de uppgingo till 16 miljoner. Förra året avsatte vi 2¹/₂ miljon, och detta blir tillsammans över 18 miljoner. Men nu är det den mycket stora skillnaden mellan min uppfattning och talarens från Göteborg, att han anser, att ehuru det insamlats 16 miljoner till pansarbåtsbyggandet, så skulle Riksdagen fortsätta med att därutöver lämna ett årligt anslag på 4 eller 5 miljoner kronor årligen. Men då komma vi ju till den punkt, att underhållandet av fartygsmaterielen enligt denna politik blir så kolossalt, att vi icke kunna hålla det inom sådana gränser, att landet kan bära detsamma, och följaktligen kunna vi naturligtvis icke fortsätta med en sådan pansarbåtsbyggnadspolitik.

*Ang. krigs-
fartygs-
materiel.*
(Forts.)

Ang. krigs-
fartygs-
materiel.
(Forts.)

Det är ju helt naturligt, att den hittills tillämpade flottpolitiken ger oss så allvarliga varningar på detta område, som det gärna är tänkbart. Det anslag, som jag förut omnämnt, och som rör flottans nybyggnad och underhåll — det har huvudsakligen utgått till underhåll — stiger avsevärt för varje år, och detta gör, att om vi skola gå med på en så utvidgad byggnadsplan, som herrarna önska, det då icke blir någon rimlig proportion mellan utgifterna för lands- och sjöförsvaret.

Sedan några ord i anledning av herr Indebetous yttrande. Han riktade mot mig förebråelsen, att jag hade så starkt uttalat mig om de militära myndigheterna, insinuerat, att det rent av ingick i deras plan att skicka ut dessa gamla fartyg till de nu avslutade vinterövningarna. Ja, jag, som icke haft tillfälle att följa de militära myndigheternas åtgöranden i andra stycken, har dock sett, med vilken omsorg de sökt att direkt och indirekt vid alla tillfällen belysa, huru underlägsen vår flotta skulle vara, huru den höll på att förfalla och därav har jag tillåtit mig draga den slutsatsen, att i detta stycke är det väl icke så alldeles utan att man kan göra sig den frågan: var det icke någon beräkning med, när man skickade ut de tre först byggda pansarbåtarna på dessa vinterövningar? Sedan drog herr Indebetou den slutsatsen av mitt resonemang om kostnadsökningen för underhållet, att detta just talade för nybyggnad. Det är alldeles riktigt, det skall jag giva herr Indebetou rätt i, men det talar också för en annan sak, det talar icke endast för att man bör nybygga, utan även för att man skall göra sig av med »skrotet». När Riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t har uttalat önskan om, att de äldre fartygen utrangeras, vad ha då de militära myndigheterna svarat? Jo, att även om man får en nybyggnad till stånd, så kan man icke avstå något av de gamla fartygen, utan man kommer att använda dem vartenda ett.

Nu är det klart, att om man ser denna fråga i belysning av den politiken, att vi skola beträda en utvidgad nybyggnadsplan samtidigt som vi skola behålla alla dessa gamla fartyg och utgiva för dem en år efter år stigande underhållskostnad, då äro vi ute på galna vägar, och till dess våra militära myndigheter vilja inrätta sin nybyggnads- och underhållsplan efter andra metoder, är det ganska naturligt, att de måste möta motstånd från deras sida, vilkas uppfattning kräver, att de gamla fartygen skola utmönstras.

Sedan betonade Indebetou såsom en invändning gent emot mitt resonemang, att de allra äldsta fartygen genomgått en omfattande reparation, att denna reparation ej innebar detsamma som att räkna dem som nya från tidpunkten för reparationen. Nej, det är jag den förste att erkänna, det icke är; men här framstår en fråga till, och den är: skola vi under alla omständigheter kräva att hålla uppe pansarbåtsflottan uti 12 båtar, eller

skola vi gå in på ett mindre antal pansarbåtar? Den frågan är ännu icke utklarad. Jag vill bara säga, att den omändring, som företogs på pansarbåtarna Svea, Göta och Thule 1901, 1902 och 1903, om jag icke missminner mig, kostade över 5 miljoner kronor. Men icke alltid ha de militära myndigheterna hållit lika styft på, att fartygen, churu de genomgått en genomgripande reparation, fortfarande skulle vara mindervärdiga. Såsom bevis härför vill jag erinra om ett förhållande, som förekom vid 1907 års riksdag. Då begärde Kungl. Maj:t anslag till att förändra tre fartyg, som voro det ena, om jag icke missminner mig, 33 år, det andra 34 år och det tredje 35 år. Då ifrågasattes av ett par reservanter till statsutskottets utlåtande, om det vore riktigt, att man på dessa gamla fartyg nedlade en kostnad av icke mindre än 600,000 kronor. Då sade den dåvarande sjöministern, nuvarande inspektören för flottans övningar, följande: »Nu säger man, att de äro för gamla, men när utredningen ger vid handen, att man kan göra dem fullt lämpliga med den begärda summan, då gör det väl ingenting, att de äro gamla. Det är ju endast ett bevis på att man underhåller materielen väl.» Det vill säga, det går an att hävda en princip den ena gången och en annan den andra gången; huvudsaken är, att Riksdagen beviljar anslag. Nu har man bestämt sig för 20-årsprincipen. Tjugu år skall vara måttet för en första klass pansarbåt, och därför håller man nu så förskräckligt strängt på, att det icke kan låta sig göra att vänta något år och bestämma, efter vilken typ man skall bygga pansarfartyg.

Herr Indebetou kände en synnerlig beklämning över att exempelvis personer med min uppfattning sutto i försvarsberedningarna. Jaha, för all del, jag skulle nära nog känna lika stor beklämning, om herr Indebetou sutte där, och i så fall kunna vi ju kvitta. Emellertid vill jag säga det, att det har icke av den debatt, som pågått i dag, ådagalagts bevis för att vi för närvarande på ett sådant sätt försummat vår flotta, att icke de, som haft ansvaret, kunna stå till svars för den flottpolitik, som nu bedrives. Det är, mina herrar, ännu icke avgjort, i vilket förhållande flottan skall stå till armén, och det är icke avgjort ännu, vilken betydelse dessa båda vapen ha i jämförelse med varandra. Det där resonemanget, som man nu för så starkt på tungan, att vi icke äga möjlighet att med flottan operera i den övre delen av våra farvatten, är ej mycket värt, när man går in på det i närmare bedömande, ty, mina herrar, jag har den uppfattningen, att även om herrarna skaffa en division F-båtar, ären I ej därför herrar i Bottenhavet. Det är min livliga övertygelse, och även om I försöken svartmåla aldrig så mycket, så kan jag icke få klart för mig, att det är till gagn för landets försvar, att vi skola biträda den flottpolitik, man från högeras sida anser vara den enda riktiga.

Ang. krigs-
fartygs-
materiel.
(Forts.)

Ang. krigs-
fartygs-
materiel.
(Forts.)

Herr Månsson: Herr talman! Om jag förra gången, då jag hade ordet, sade något som kan anses förnärmande för sjö-officerskåren, så vill jag säga, att jag vill anse det som varande osagt; jag har icke haft någon mening att förnärma kåren och vill säga detta, ehuru den här i kammaren ej saknar försvarare, den har ju till och med här en amiral till försvarare. Jag har någon gång klandrat denna kår, men väl tio gånger för vart sådant fall har jag, då andra klandrat den, tagit den i försvar. Som sagt, med den rekrytering den har, utgången ifrån bara en viss begränsad grupp av medborgare, som ha så och så stor inkomst om året eller något i den stilen eller en greve- eller friherretitel, är det ett underverk, att den är som den är. Men det hindrar icke, att jag anser, att man för att göra den ännu bättre bör lägga dess rekrytering på bredast möjliga grund, och därför var det jag löst skisserade upp ett förslag att slå samman skeppsgossekåren och kadettkåren till en skola, så att också alla underofficerare skulle få officersutbildning, alla maskinister maskiningsutbildning och så vidare; då vore reservbefälsfrågan löst.

Den som i dag på läktaren eller här i kammaren hör på debatten, han skall ovillkorligen få det intrycket av debatten som helhet, att Sverige icke kan försvara sig. Jag vill nu ha reda på, huru det är med den saken. Jag säger: jagare med trådlös telegraf, snabbgående jagare, i förbindelse med tämligen stora undervattensbåtar, som också de skulle vara försedda med trådlös telegraf, det är det försvar vi kunna hålla oss med, och samtidigt det mest effektiva så väl beträffande sin verkningskraft, när fartygen verkligen träffa på en fiende, som ock beträffande det moraliska intryck, som de måste göra på en haven korsande fiende, som vet att därunder simma så och så många båtar, som på ett avstånd på upp till 6 kilometer när som helst kunna bringa hans fartyg till fullständig ruin.

Nu säger herr Indebetou — och han är ju officer i reserven vid flottan — att vi icke kunna bygga på undervattens- och jagareförsvar. Jag säger, att då hava vi, om vi skola ha något sjöförsvar, bara en väg att gå, och det är att bygga 20- å 25,000-tonnare med dubbla pansarväggar, till 50 å 55 miljoner kronor stycket. Det är den enda vägen, ja, de ryska båtarna sägas gå upp till 75 miljoner kronor stycket — men då säga ni ju allesamman, att det är orimligt, det *kunna* vi icke.

Vidare säger herr Indebetou, att vi skola hava pansarfartyg, som skulle vara så byggda och lämpade, att de kunna taga till sitt skydd det naturliga skydd, som våra skärgårdar erbjuda. Ja, men det är ju bara vad Turkiet nu har gjort, det är vad ryssarne gjorde i Port Arthur. Predikar man sådana läror för reservofficerarne, predikar man sådana läror vid flottan, att när det är krig, då skall man gå in med pansarfartyg, med jagare och allt vad man har och krypa i skydd under klipporna? Ja, då

är det klart, att besättningen på en flotta, med en sådan predikan under utbildningen och i krigstid en sådan taktik i försvarsväg, skall vara så nedbruten på 14 dagar, att den är totalt oduglig för hela sin återstående tid. Vad har jag som amiral att göra, när det är krig? Herr Indebetou som reservofficer och herr Lindman som amiral torde veta, att till varje pris skall jag, det första jag gör, uppsöka fienden och tvinga honom till till strid. — Ja, men vi äro underlägsna, säges det. — Man kan under vissa förhållanden tvista om underlägsenheten till sjöss. Där gäller verkligen Runebergs ord:

*Ang. krigs-
fartygs-
materiel.
(Forts.)*

»Död, säker död, om ni står er slätt,
Men kanske liv, om ni siktar rätt.»

I varje fall är det alldeles fullkomlig undergång att hava klipporna till naturligt skydd. Det gäller att ögonblickligen, medan besättningen ännu är spänstig, uppsöka fienden och tvinga honom att slåss samt antingen gå under eller segra. Ett tredje gives icke. Alla andra sätt äro ändå den fullständiga undergången; och jag har aldrig i mitt liv hört en sjöofficer predika den av herr Indebetou framställda satsen.

Men när det nu så är, att jag har att i varje fall uppsöka fienden, då är frågan: skall jag uppsöka hans 20,000-tonnare med mina 6,000-tonnare; eller skall jag med en ridå av jagare framför mig ge mig dit där han går och försöka att med undervattensbåtarna genskjuta honom? Svaret torde vara lätt att finna, när det gäller frågan om vilket vapen som är mest effektivt och lättast att bygga och bäst för oss — och för alla folk — både vad kostnaden och effekten beträffar. Men det är klart, såsom jag nyss sade, att befordringseffekten och löneeffekten — de bli något annorlunda!

Herr Indebetou ville inte svara mig och inte tala på högerns vägnar, när jag frågade, om högern vore villig att betala sin andel av såväl flottbudgeten som den övriga budgeten. Men om inte herr Indebetou och inte de andra talarne från högerhåll kunna tala å högerns vägnar och inte ha fullmakt att göra det, så önskar jag, att de ville tala å sina egna vägnar: äro herr Indebetou eller herr Lindman eller herr Nyström villiga att träda fram för sina valmän och säga: Ja, nu är det så, att de där fattiga massorna hava betalat huvudparten av våra skatter i så många år, de hava betalat 100, ja 1,000 miljoner i skatter *till oss*, och på de skatterna äro en del av våra förmögenheter grundade; nu hava de vaknat, nu morra de, nu vilja de icke längre vara med om det, nu föreslår jag, att vi för att tysta knotet säga: »vi äro villiga att såsom goda medborgare betala vår andel av statsbördorna». Vilja herrarna det? Tala bara för er egen del, icke för högerns del!

Som tiden nu var långt framskriden och flere talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren på hemställan av herr talmannen att uppskjuta den vidare behandlingen av förevarande utlåtande, ävensom handläggningen av övriga å föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7 e. m., då detta sammanträde enligt utfärdat anslag komme att fortsättas.

§ 12.

Herr statsrådet Schotte avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

angående inrättande av en statens tryckeriexpedition;

angående pension å allmänna indragningsstaten åt länsmanen August Malcolm Agréns änka Anna Maria Agrén; och

angående anslag till rullande materiel för malmintransport, reglering av Stora Lule-älvs vattensystem ovanför Porjus och förstärkning av kraftledningen Porjus-Gellivare-Kiruna.

Nämnda propositioner bordlades på begäran.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 4.15 e. m.

In fidem:
Per Cronvall.